

Zapotrzebowanie na zawody i specjalności w województwie podkarpackim w 2015 r.

WSTĘP

Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie od końca lat 90. realizował badania struktury zawodowej osób bezrobotnych w ramach analizy sytuacji na regionalnym rynku pracy. Od 2000 roku – w formie odrębnego opracowania. Wyniki rankingu okazały się być pomocne dla władz wojewódzkich i instytucji funkcjonujących na otwartym rynku pracy. Od okresu wejścia Polski do struktur Unii Europejskiej (1. V. 2004 r.) monitoring pozostawał punktem odniesienia dla możliwych do zaobserwowania fluktuacji w strukturze zawodowo kwalifikacyjnej i rezerw niewykorzystanych zasobów pracowników.

Podjęto działania mające na celu zmianę samej metody obliczania zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Po roku 2004 MPiPS redaguje nowe zalecenia i opracowuje metodę do realizacji monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Od tego czasu poszerza się zakres informacji, które są dostępne w statystyce publicznej. Zostają one wzbogacone o implementację do systemów informatycznych dodatkowych założeń badawczych. Zasilanie systemu następowało w ustalonych terminach. Trwały prace nad trafnym pomiarem i systematyką wartości liczbowych do realizacji rankingu. Wykorzystując oficjalne rejestry poziomu bezrobocia i ich zmienność w czasie, zestawiając różnorodne modele przyjętych formuł statystycznych, zdefiniowano podstawowe wskaźniki monitoringu.

W poniższym opracowaniu zastosowano wybór charakterystycznych zawodów nadwyżkowych i deficytowych na podstawie poziomu bezrobocia rejestrowanego. Do celów porównawczych w latach 2007 – 2015 r. zastosowano wskaźnik liczby bezrobotnych przypadających na jedno wolne miejsce pracy i miejsce aktywizacji zawodowej – zgłoszone przez pracodawców do powiatowych urzędów pracy. Wyniki mogą stanowić podstawę dla określenia regionalnej mapy zawodów, które wykazują cechy nadwyżki, równowagi i deficytu. Zestawienia w warunkach ciągłego rozwoju specjalności – wzrostu kompetencji i wykształcenia w regionach oraz wielu nowych procesów zachodzących na rynku pracy, stanowią interesujące kompendium poznawcze.

Zbiorcze zestawienia i dodatek statystyczny opracowano na podstawie dokumentu sprawozdawczego MPiPS-01 o rynku pracy, zawierającego dane za poszczególne lata. Do analizy wykorzystano również załącznik nr 2 – bezrobotni według rodzaju działalności ostatniego miejsca pracy, poszukujący pracy oraz wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji

zawodowej. Informacje o strukturze zawodów i specjalności osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w województwie podkarpackim wynikają z załącznika nr 3 – bezrobotni oraz wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej w zawodach i specjalnościach. Sprawozdania zawierają liczbę wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej, które to pracodawcy skierowali do PUP w województwie podkarpackim w okresie poszczególnych lat. Informacje zawarte w zestawieniach dotyczą również zmian w ewidencji bezrobotnych w zakresie tzw. „napływu” w analizowanych latach. Okresowe zmiany w statystykach PUP powodowane są również wahaniami sezonowymi i wpływają na ostateczny poziom bezrobocia rejestrowanego, który zawiera stan na koniec danego okresu sprawozdawczego¹. Diagnoza regionalnego rynku pracy i rejestracja zmian na mim zachodzących pozostaje jednym z kluczowych elementów polityki przeciwdziałania negatywnym skutkom pozostawania bez pracy – przez znaczne grupy osób będących w wieku produkcyjnym, a więc podczas najlepszej aktywności zawodowej pracownika. Podstawę działań może stanowić efektywniejsza polityka zatrudnienia i kontynuacja zaawansowanej realizacji zadań publicznego pośrednictwa pracy. Do celów monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych można zaliczyć:

- określenie zmian i kierunków natężenia zachodzących w strukturze zawodowo–kwalifikacyjnej,
- aktualizacja informacji niezbędnych w celu przewidywania struktur zawodowo–kwalifikacyjnych,
- określenie kierunków kształcenia i szkolenia dla osób bezrobotnych w celu zapewnienia spójności z potrzebami sygnalizowanymi przez rynek pracy,
- korektę zróżnicowania strukturalnego oraz poziomu i treści kształcenia zawodowego na poziomie ponadgimnazjalnym (również wyższym w zakresie szkolnictwa zawodowego),

¹ Zestawienie wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej oraz zawodów osób bezrobotnych przygotowano na podstawie sześciocyfrowego poziomu KZiS. Zgodnie z zasadami klasyfikacji z najbardziej szczegółowego kodu można zestawić zawody według pozostałych, bardziej ogólnych poziomów – jedno- dwu- i cztero- cyfrowych.

W niniejszym raporcie charakteryzowani są bezrobotni według zawodu, w jakim poszukują pracy i do wykonywania którego posiadają odpowiednie kwalifikacje, które zostały potwierdzone w formie pisemnej (świadectwo, dyplom) jak również w udokumentowanej ciągłości pracy w okresie minimum 6 miesięcy w tym samym zawodzie, co określa ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z 20 kwietnia 2004 r. z późniejszymi zmianami.

Grupa bezrobotnych bez zawodu nie jest szczegółowo analizowana w rankingu z uwagi na brak możliwości ustalenia konkretnej profesji potrzebnej do wytypowania adekwatnej do kwalifikacji oferty. Jednakże przedstawiono stan liczbowy bezrobocia wśród osób nieposiadających określonego zawodu oraz zmiany dotyczące tej grupy. Bezrobotni bez zawodu obejmują osoby, które spełniają jednocześnie dwa następujące kryteria: nie posiadają świadectwa (dyplomu) ukończenia kształcenia szkolnego lub kursu i nie posiadają udokumentowanej ciągłości pracy w czasie minimum 6 miesięcy (wymóg ustawowy) w tym samym zawodzie. Należy założyć, że osoby bezrobotne zaklasyfikowane w statystyce rynku pracy jako „bez zawodu” nie posiadają profesji z wielu różnorodnych przyczyn. Jedną z głównych pozostaje brak kontynuacji procesu edukacji (na poziomie zasadniczym, średnim zawodowym lub wyższym). Bezrobotnymi „bez zawodu” są to osoby legitymujące się jedynie wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (wcześniej: podstawowym lub niepełnym podstawowym). Kolejną przyczyną braku zawodu może być ukończenie szkoły ogólnokształcącej na poziomie średnim i brak kontynuacji nauki na studiach wyższych (lub w systemie policealnym). Z brakiem zawodu może być związane ukończenie szkoły (lub kursu) nie dającego prawa do zawodu. Zarówno w postaci braku odpowiedniego certyfikatu, jak i w przypadku rezygnacji z przystąpienia do egzaminów zawodowych.

- usprawnienie poradnictwa zawodowego poprzez wskazanie rejestrowanego zapotrzebowania na specjalności w województwie podkarpackim.

Dane zawarte w rankingu mogą być pomocne dla ułatwienia realizacji programów specjalnych. W celu dalszej pracy z grupą długotrwale bezrobotnych, promowania ich ponownego, w jak największym stopniu trwałego i adekwatnego do predyspozycji zatrudnienia. Wobec odnotowanego zapotrzebowania na dane liczbowe informacje zawierają również otrzymane przez PUP od pracodawców oferty pracy – odnotowane w publicznym systemie pośrednictwa pracy oraz ilość osób bezrobotnych przypadających na jedną ofertę pracy (wolne miejsce pracy lub miejsca aktywizacji zawodowej). Dzięki temu obliczono zależność pomiędzy stanem bezrobocia w poszczególnych specjalnościach reprezentowanych przez poziom bezrobocia rejestrowego, a wolnymi miejscami pracy i miejscami aktywizacji zawodowej sygnalizowanymi przez lokalny rynek pracy².

Analiza opiera się na istotnym wskaźniku, który może określić, w szerszej perspektywie – zawody generujące bezrobocie długotrwale i co jest z tym związane – szansę na uzyskanie oferty pracy w powiatowych urzędach pracy przez osoby bezrobotne. Dotyczy to specjalności adekwatnych do posiadanych kwalifikacji. Posiłkowano się również danymi z popytu na pracę, ujętymi w działach regionalnej gospodarki (PKD) oraz w zbiorczych zestawieniach według podziału stosowanego przez KZiS.

² Zestawienie potencjalnych pracowników z dostępnymi ofertami pracy nie zawsze jest adekwatne. Realnie na rynku pracy można odnotować niekorzystne zjawisko świadczenia pracy poniżej posiadanych kwalifikacji. Anglojęzyczny termin „brain waste” powstały na podstawie analizy przemieszczania się pracowników do krajów o wyższych zarobkach, lepszej infrastrukturze i świadczeniach socjalnych – pozostaje często używany w literaturze przedmiotu. W dosłownym tłumaczeniu znaczy tyle co „marnotrawienie mózgow”. Jest faktycznym brakiem wykorzystania kwalifikacji nowo zatrudnionych pracowników. Przyczyną marnotrawienia mózgow jest funkcjonowanie nieefektywnych procedur migracyjnych lub nostryfikacyjnych. Wobec funkcjonowania przepisów utrudniających dostęp do rynku pracy dla specjalistów, pochodzących z krajów o niższym stopniu rozwoju społeczno-gospodarczego. Dla osób nie posiadających obywatelstwa krajów przyjmujących (wysoko rozwiniętych) następuje zatrudnienie poniżej posiadanych kwalifikacji.

W aspekcie rynku pracy w województwie podkarpackim wobec nadwyżki większości zawodów i znikomej liczby ofert pracy w specjalnościach, następuje zatrudnienie rodzimych specjalistów np. przy wykonywaniu prac prostych. Najbardziej niekorzystnym efektem zatrudnienia poniżej kwalifikacji jest utrata świadczenia pracy w zawodzie, do którego pracownik jest przygotowany przez wieloletnie studia, specjalizacje itp. Niejednokrotnie opisywany proces wynikał z nagłych przekształceń własnościowych i słabości peryferyjnych rynków pracy, które nie mogą „wchłonąć” większej liczby menedżerów po ukończeniu wyższych uczelni. „Brain waste” dowodzi braku zrównoważonego rozwoju dla wszystkich dziedzin nowoczesnej gospodarki. Spowalnia samowystarczalność gospodarczą regionów i hamuje rozwój społeczności lokalnych. Tworzy możliwość powstania bezrobocia strukturalnego, przy pogorszeniu się koniunktury w danej dziedzinie.

Korzystnym aspektem jest pozyskanie specjalistów z zagranicy w sytuacji gdy ich zatrudnienie wypełnia popyt powstały w wyniku emigracji rodzimych pracowników do krajów UE, o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego. Następuje wówczas pozyskanie specjalisty do zagospodarowania wolnego miejsca pracy i otwiera możliwość kontynuacji działalności firmy. Po okresie szkolenia osoba zostaje cennym fachowcem dla gospodarki kraju przyjmującego. Wówczas mielibyśmy do czynienia z tzw. „brain gain” czyli zdobyciem – pozyskaniem mózgu, specjalisty deficytowego – z perspektywy rozwoju gospodarczego danego regionu. Ç. Özden w swojej rozprawie wymienia determinanty wpływające na jakość migrantów przybywających do kraju docelowego. Çağlar Özden „International migration, remittances & the brain drain”, The World Bank, Washington 2006. Marnotrawienie mózgow wiąże się ze zjawiskiem nielegalnej emigracji. Źródła: 1) G. Ozden, I. C. Neagan, A. Mattias, „Brain waste? „Educated Imigrants in the United States of America labour market”, World Bank Research Digest, Journal of Development Economics. 2) A. J. Garciapries „Brain drain and brain waste”, Norwegian School of Economics and Business Administration NHH.

ZAWARTOŚĆ OPRACOWANIA

Pierwszy rozdział zawiera strukturę zawodową osób bezrobotnych oraz charakterystykę wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej zgłoszonych do PUP w województwie podkarpackim. Dane zestawiono według KZiS. Podsumowanie tej części stanowi zestawienie zawodów nadwyżkowych i deficytowych w województwie podkarpackim w latach 2007 – 2015. Drugą część rankingu stanowi krótka charakterystyka regionalnego systemu edukacji – ze szczególnym uwzględnieniem poziomu bezrobocia po kierunkach kształcenia możliwych do ukończenia na uczelniach wyższych. Ostatnia – część trzecia zawiera zestawienie podmiotów gospodarczych według sekcji PKD. Zakończenie stanowi podsumowanie zjawisk zachodzących w strukturze zawodowej osób bezrobotnych i zawiera dodatek statystyczny wraz z opisem metody badania, wykazem skrótów użytych w opracowaniu i wyjaśnieniem głównych pojęć i terminów mieszczących się w zakresie analizowanej problematyki.

Dla osób poszukujących bardziej szczegółowych informacji, interesujące mogą się okazać następujące linki: <http://www.mz.praca.gov.pl> – strona z informacjami o zawodach i specjalnościach zamieszczonych z zastosowaniem nowej metody monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych MRPiPS³. Dane o zapotrzebowaniu na kwalifikacje zawiera również realizowany równoległe do programu badań statystyki publicznej – projekt badawczy „Barometr zawodów” link do druków zwartych to: <http://www.barometr.zawodow.pl>⁴.

ANALIZA ZAWODÓW DEFICYTOWYCH I NADWYŻKOWYCH

BEZROBOTNI, WOLNE MIEJSCA PRACY I MIEJSCA AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ

Według stanu na 31. XII. 2015 r. w województwie podkarpackim odnotowano 123 514 osób bezrobotnych. W porównaniu do stanu z 31. XII. 2014 r. w rejestrach PUP odnotowano 137 932 osób bezrobotnych (stan ten przyjmujemy za 100%). Liczba osób bezrobotnych w okresie 2015 r. spadła o 14 418 osób (tj. o 10,5%), co przełożyło się również na wszystkie powiaty województwa. Powtarzalną sezonowość ilości bezrobotnych w PUP w skali roku (warunkowaną

³ Ranking obecnie może być realizowany przez różne podmioty administracji samorządowej i rządowej. Na szczeblu powiatu jest redagowany przez powiatowe urzędy pracy, niejednokrotnie w formie krótkiego zestawienia liczbowego. W województwach realizowany jest przez Wojewódzki Urząd Pracy. Raport krajowy powstaje w MRPiPS w Warszawie. Tematyka publikacji obejmuje zagadnienia z perspektywy diagnozy nadwyżki, równowagi lub deficytu danego zawodu czy specjalności. Deficyt wiąże się niejednokrotnie z okresowo odnotowanym niedoborem pracowników, ale bardzo rzadko kumuluje się w znaczące dla zakresu terytorialnego wartości liczbowe. W różnych okresach poziom zatrudnienia wahał się w przypadku wielu specjalności. Wykorzystując oficjalne rejestry poziomu bezrobocia i ich zmienność w czasie oraz pracując nad coraz lepszymi efektami metod statystycznych MPiPS opracowało i zdefiniowało trzy główne wskaźniki monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Aktualnie wyniki tych analiz – z zastosowaniem zmienionej metody dostępne są on-line. Wyniki tych obliczeń mogą stanowić podstawę dla określenia kierunków zmian i mapy zawodowej w założonej jednostce czasu – również podczas ciągłego rozwoju profesji i ich znacznego zróżnicowania.

⁴ Prowadzenie monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych jest jednym z zadań samorządu województwa w zakresie polityki rynku pracy, określonych przez ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r. ogłoszoną 1 maja 2004 r. z późniejszymi zmianami (Dz. U. 2013 r. Nr 111, poz. 674). Tekst jednolity z 2015 r. Dz. U. 2015 r. poz. 149 zawarty w obwieszczeniu Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 stycznia 2015 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

przez charakter funkcjonującej w regionie działalności gospodarczej) odnotowano zarówno obecnie jaki i w latach wcześniejszych⁵. Znaczna ilość osób bezrobotnych kumuluje się w tych samych grupach zawodowych, tak jak w latach wcześniejszych. Na koniec 2015 r. odnotowano największą liczbę bezrobotnych w następujących grupach zawodów (wg 1 cyfrowych kodów)⁶:

- robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy – 29 994 osób (28,2%) ogółu bezrobotnych posiadających zawód,
- pracownicy usług osobistych i sprzedawcy – 20 873 (19,7%),
- technicy i inny średni personel – 17 266 (16,3%),
- specjaliści – 14 227 (13,4%),
- pracownicy przy pracach prostych – 9 642 (9,1%)⁷.

Bezrobotni według grup zawodów. Stan na 31. XII. 2015 r.

Grupy zawodów	kody zawodów	stan na 31.XII.2015 r.	Rozkład procentowy*
1	2	3	4
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	1	529	0,5
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i dyrektorzy generalni	11	81	15,3
Kierownicy ds. zarządzania i handlu	12	174	32,9
Kierownicy ds. produkcji i usług	13	147	27,8
Kierownicy w branży hotelarskiej, handlu i innych branżach usługowych	14	127	24,0
Specjaliści	2	14 227	13,4
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	21	2 661	18,7
Specjaliści ds. zdrowia	22	810	5,7
Specjaliści nauczania i wychowania	23	2 521	17,7
Specjaliści ds. ekonomicznych i zarządzania	24	4 639	32,6
Specjaliści ds. technologii informacyjno – komunikacyjnych	25	279	2,0
Specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury	26	3 317	23,3
Technicy i inny średni personel	3	17 266	16,3
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	31	8 198	47,5
Średni personel ds. zdrowia	32	2 799	16,2
Średni personel ds. biznesu i administracji	33	4 463	25,8
Średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewne	34	1 080	6,3
Technicy informatycy	35	726	4,2
Pracownicy biurowi	4	4 466	4,2
Sekretarki, operatorzy urzędzeń biurowych i pokrewni	41	1 640	36,7
Pracownicy obsługi klienta	42	940	21,0
Pracownicy ds. finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej	43	1 620	36,3
Pozostali pracownicy obsługi biura	44	266	6,0
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	5	20 873	19,7
Pracownicy usług osobistych	51	9 443	45,2
Sprzedawcy i pokrewni	52	10 332	49,5
Pracownicy opieki osobistej i pokrewni	53	561	2,7
Pracownicy usług ochrony	54	537	2,6
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	6	2 214	2,1
Rolnicy produkcji towarowej	61	1 580	71,4

⁵ W poszczególnych miesiącach 2015 roku występowały zmiany, które wynikały z okresowych fluktuacji w ewidencji osób bezrobotnych – tzw. „napływów” i „odpływów”, mając na myśli wpływ tych zmian na ilość zarejestrowanych bezrobotnych w powiatowych urzędach pracy wg stanu na koniec poszczególnych miesięcy. W styczniu, lutym i marcu 2015 roku liczba bezrobotnych była wyższa od stanu wyjściowego (koniec grudnia 2014 roku). Od kwietnia do grudnia 2015 r. była niższa.

⁶ Udział procentowy obliczono w stosunku do ogólnej liczby bezrobotnych posiadających określony zawód.

⁷ Warto nadmienić, iż znaczną zbiorowość wśród bezrobotnych tj. 17 309 stanowiły osoby bez określonego zawodu, co obejmowało 14,0% ogółu bezrobotnych w PUP według stanu na 31. XII. 2015 roku. Najmniej bezrobotnych odnotowano w następujących grupach zawodów: siły zbrojne – 47 osób (0,04%) ogółu bezrobotnych posiadających zawód, parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy – 529 (0,5%), rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy – 2 214 (2,1%), pracownicy biurowi – 4 466 (4,2%), operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń – 6 947 (6,5%).

Leśnicy i rybacy	62	476	21,5
Rolnicy i rybacy pracujący na własne potrzeby	63	158	7,1
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	7	29 994	28,2
Robotnicy budowlani i pokrewni (z wyłączeniem elektryków)	71	7 808	26,0
Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	72	10 357	34,5
Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni	73	1 405	4,7
Elektrycy i elektronicy	74	1 980	6,6
Robotnicy w przetwórstwie spożywym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	75	8 444	28,2
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	8	6 947	6,5
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	81	3 352	48,3
Monterzy	82	713	10,3
Kierowcy i operatorzy pojazdów	83	2 882	41,5
Pracownicy przy pracach prostych	9	9 642	9,1
Pomoce domowe i sprzątaczk	91	1 919	19,9
Robotnicy pomocniczy w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie	92	464	4,8
Robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	93	5 366	55,7
Pracownicy pomocniczy przygotowujący posiłki	94	523	5,4
Sprzedawcy ulicznych i pracownicy świadczący usługi na ulicach	95	19	0,2
Ładowacze nieczystości i inni pracownicy przy pracach prostych	96	1 351	14,0
Siły zbrojne	0	47	0,04
Oficerowie sił zbrojnych	01	4	8,5
Podoficerowie sił zbrojnych	02	1	2,1
Żołnierze szeregowi	03	42	89,4
Bez zawodu **	A	17 309	14,0
Razem posiadający zawód	B	106 205	100,0
Bezrobotni ogółem	AB	123 514	---

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-01 o rynku pracy załącznik 3 Bezrobotni oraz oferty pracy według zawodów i specjalności.

* W jednocyfrowych grupach zawodów odsetek obliczono w stosunku do liczby bezrobotnych ogółem, posiadających dany zawód (razem posiadający zawód). Natomiast wartości procentowe odpowiadające zawodom dwucyfrowym obliczone zostały wewnątrz danej grupy, prezentując ich rozkład w ramach poszczególnych grup. ** W tym przypadku obliczono udział osób bezrobotnych bez zawodu w ogólnej liczbie bezrobotnych (bezrobotni ogółem) zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w województwie podkarpackim według stanu na dzień 31. XII. 2015 r.

W porównaniu do stanu z 31. XII. 2014 r. – co pokazuje zmiany w roku, wzrost liczby bezrobotnych odnotowano w przypadku 5 grup zawodów (1–cyfrowy kod), a spadek nastąpił również w 5 grupach zawodów. Wzrost liczby bezrobotnych dotyczył następujących grup:

- pracownicy przy pracach prostych – wzrost liczby bezrobotnych o 418 osób,
- operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń – 246,
- pracownicy biurowi – 118,
- parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy – 34,
- siły zbrojne – 16.

Zmiany liczby bezrobotnych w grupach zawodowych

Grupy zawodów	kody zaw.	Bezrobotni ogółem wg stanu na koniec roku		Wzrost lub spadek w stosunku do 31.12.2014 r.
		2014 r.	2015 r.	
1	2	3	4	5
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	1	495	529	+ 34
Specjaliści	2	15 458	14 227	- 1 231
Technicy i inny średni personel	3	18 881	17 266	- 1 615
Pracownicy biurowi	4	4 348	4 466	+ 118
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	5	21 027	20 873	- 154

Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	6	2 347	2 214	- 133
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	7	33 098	29 994	- 3 104
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	8	6 701	6 947	+ 246
Pracownicy przy pracach prostych	9	9 224	9 642	+ 418
Siły zbrojne	0	31	47	+ 16
Bez zawodu	A	26 322	17 309	- 9 013
Z zawodem	B	111 610	106 205	- 5 405
Razem	AB	137 932	123 514	- 14 418

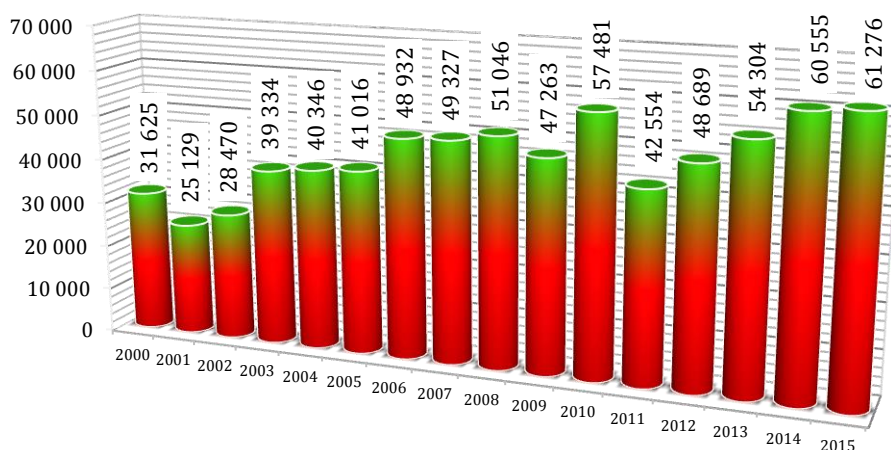
Źródło: Sprawozdanie MPiPS-01 o rynku pracy załącznik 3 Bezrobotni oraz oferty pracy według zawodów i specjalności.

Spadek liczby bezrobotnych odnotowano natomiast w przypadku następujących tzw. „wielkich” grup zawodów:

- robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy – spadek o 3 104 osoby,
- technicy i inny średni personel – 1 615,
- specjaliści – 1 231,
- pracownicy usług osobistych i sprzedawcy – 154,
- rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy – 133⁸.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r. podmioty gospodarcze poszukujące pracowników zgłosiły do powiatowych urzędów pracy w województwie podkarpackim ogółem 61 276 wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej, z czego 83,3% ofert zgłosili pracodawcy z sektora prywatnego, a 16,7% dotyczyło sektora publicznego. Wolne miejsca pracy i aktywizacji zawodowej subsydiowane z Funduszu Pracy (28 848) stanowiły 47,1%. Więcej niż ½ stanowiły miejsca pracy niesubsydiowanej – 52,9% ogółu zgłoszonych do PUP przez pracodawców ofert.

LICZBA OFERT PRACY ZGŁOSZONYCH DO PUP W OKRESIE 2000 – 2015

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-01 o rynku pracy w zakresie lat 2000 – 2015 r.

⁸ W niniejszym raporcie opisujemy zbiorowość bezrobotnych w specjalnościach, w których to poszczególne osoby bezrobotne wykonywały lub mogłyby wykonywać pracę (zawód wyuczony), posiadając odpowiednie kwalifikacje, które są potwierdzone świadectwem szkolnym, bądź innym dokumentem. Również zawód klasyfikujący bezrobotnego może wynikać z przepracowanego okresu – minimum 6 miesięcy w tym zawodzie. Z ogólnej liczby – 123 514 bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy (według stanu na koniec 2015 r.): a/ 106 205 osób posiadało udokumentowane kwalifikacje w określonych zawodach i specjalnościach, a 17 309 nie posiadało zawodu (wyuczonego lub nabytego w trakcie wykonywania pracy) tworząc tzw. grupę bezrobotnych nie posiadających określonego zawodu. Bezrobotni zarejestrowani w określonych zawodach i specjalnościach to 86% ogólnej liczby bezrobotnych. W okresie 2015 roku zmniejszyła się liczba bezrobotnych posiadających zawód o 5 405 osób, a bezrobotnych bez zawodu spadła o 9 013 osób.

Lata 2000 – 2015 obejmują pierwsze 15 lat województwa podkarpackiego. Liczba ofert pracy w stosunku do 2000 wzrosła o 94%. Analizując zmiany wyrażone nominalnie lub w odsetkach – jest to optymistyczny wynik. Jednakże sama jakość ofert ulegała zmianie, co jest związane z trwałością zatrudnienia, łatwością nawiązania umowy o pracę i wymogami pracodawcy dotyczącymi posiadania dodatkowych uprawnień (grupa inwalidzka, dofinansowanie zatrudnienia z funduszy publicznych). Ponadto pracodawcy chętniej zawierają umowę o pracę, która pozwala im na uzyskanie dodatkowych profitów finansowych i jest związana z mniejszymi kosztami leżącymi po stronie firmy, podczas realizacji zamówienia. Sytuacja taka wynika po części ze specyfiki niektórych ofert rejestrowanych w poszczególnych powiatowych urzędach pracy czy dostępnych przez sieć internet. Poza wolnymi miejscami pracy lub aktywizacji zawodowej w ramach publicznego systemu pośrednictwa pracy, są gromadzone przez GUS zbiorcze dane statystyczne po upływie danego okresu sprawozdawczego, na temat wolnych i nowo utworzonych miejsc pracy.

Liczba wolnych miejsc pracy ogółem nieco zmniejszyła się (4,9 tys. w 2014 r. do 4,2 tys. w 2015 r.), ale wakaty dla specjalistów stanowiły znaczny udział w stosunku do sytuacji, którą można oczekiwać po rolniczym charakterze województwa. Niestety zatrudnienie w bardziej zaawansowanych profesjach jest ograniczone przestrzennie. Dotyczy to dobrze prosperujących firm prywatnych i instytucji państwowych. Częstym powodem jest kumulacja kapitału lub wzrost zamożności pracodawców – co może się przełożyć na rozwój niektórych firm i ich możliwości zatrudnieniowych. Dotyczy to głównie rozwoju doliny lotniczej, klastrów technologicznych, strefy Rzeszów–Dworzysko⁹ oraz sektorów high-tech w informatyce.

WOLNE MIEJSCA PRACY W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM W 2015 r.

Wyszczególnienie	ogółem	w %	Sektor		Jednostki według wielkości		
			publiczny	prywatny	duże	średnie	małe
PODKARPACKIE	4 197	100	805	3392	2333	684	1180
1. PRZEDSTAWICIELE WŁADZ PUBLICZNYCH, WYŻSI URZĘDNICY I KIEROWNICY	179	4,3	51	128	158	21	0
2. SPECJALIŚCI	1 115	26,6	386	729	811	102	202

⁹ Będącej podstrefą SSE Euro-Park Mielec. Teren ten położony jest w pobliżu Międzynarodowego Portu Lotniczego Rzeszów–Jasionka. Rzeszów – Dworzysko to firmy związane z przemysłem lotniczym, elektromaszynowym, elektronicznym i IT tj. MTU Aero Engines, Borg Warner, OpTeam, ZELNAR, Goodrich.

3. TECHNICY I INNY ŚREDNI PERSONEL	487	11,6	180	307	270	78	139
4. PRACOWNICY BIUROWI	238	5,7	78	160	107	81	50
5. PRACOWNICY USŁUG I SPRZEDAWCY	481	11,5	44	437	90	53	338
6. ROLNICY, OGRODNICY, LEŚNICY I RYBACY	22	0,5	0	22	0	0	22
7. ROBOTNICY PRZEMYSŁOWI I RZEMIEŚLNICY	1 023	24,4	21	1002	613	199	211
8. OPERATORZY I MONTERZY MASZYN I URZĄDZEŃ	443	10,6	24	419	234	77	132
9. PRACOWNICY PRZY PRACACH PROSTYCH	209	5,0	21	188	50	73	86

Źródło: Popyt na pracę (GUS).

Pomimo okresowego zapotrzebowania na specjalistów, techników, robotników przemysłowych i rzemieślników oraz pracowników handlu i usług osobistych, dane bezrobocia rejestrowego w pewnym sensie potwierdzają pozytywne tendencje, nie będąc jednocześnie już tak bardzo optymistycznymi. W województwie podkarpackim w 2015 r. na jedno wolne miejsce pracy i miejsce aktywizacji zawodowej przypadało średnio 25 bezrobotnych (w 2014 roku – 28 bezrobotnych). Przy czym w 16 powiatach liczba ta była wyższa lub równa średniej dla województwa, a w pozostałych 9 niższa. Sytuacja w tym zakresie była najkorzystniejsza w: Rzeszowie gdzie na 1 miejsce zatrudnienia przypadało 10 bezrobotnych, Krośnie (15), Tarnobrzegu (16), powiatach tarnobrzesckim, stalowowolskim i mieleckim (po 17) oraz dębickim (18). Znacznie bardziej niekorzystna w powiatach: przemyskim (82), jasielskim (60), krośnieńskim (57), brzozowskim (48) i leskim (45)¹⁰.

Średnia liczba bezrobotnych przypadających na 1 wolne miejsce pracy i aktywizacji zawodowej w okresie 2015 r.

POWIAT	średnia liczba bezrobotnych (w miesiącu)	średnia liczba wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej (w miesiącu)	średnia liczba bezrobotnych przypadających na jedno wolne miejsce pracy i aktywizacji zawodowej (w miesiącu)
1	2	3	4
bieszczadzki	21 051	564	37
brzozowski	73 177	1 529	48
dębicki	80 002	4 436	18
jarosławski	106 685	3 632	29
jasielski	96 804	1 605	60
kolbuszowski	39 843	1 652	24
krośnieński	63 881	1 126	57
leski	28 803	641	45
leżajski	58 781	1 558	38
lubaczowski	41 271	1 648	25
łańcucki	59 042	1 874	32
mielecki	83 891	4 969	17
niżański	58 309	1 769	33
przemyski	60 643	743	82

¹⁰ Opis wskaźnika liczbowego dotyczącego średniej liczby bezrobotnych na 1 ofertę pracy ma charakter jedynie ilościowy. Należy pamiętać o trudnej sytuacji na rynkach pracy w tym zakresie w poszczególnych powiatach.

przeworski	68 447	2 675	26
ropczycko - sędziszowski	61 209	2 458	25
rzeszowski	108 585	3 316	33
sanocki	53 425	2 053	26
stalowowolski	57 469	3 385	17
strzyżowski	64 141	2 118	30
tarnobrzegi	32 514	1 886	17
Krosno	23 432	1 513	15
Przemyśl	51 760	2 159	24
Rzeszów	103 965	10 015	10
Tarnobrzeg	30 515	1 952	16
województwo	1 527 645	61 276	25

Źródło: Na podstawie sprawozdań o rynku pracy MPiPS- 01 za okres 2015 r.

Specjalności nadwyżkowe określone zostały w poniższych zestawieniach przez znaczną ilość bezrobotnych i jednocześnie niewielką ilość ofert pracy rejestrowaną w PUP. Pogrupowane zostały poziomami wykształcenia, które są wymagane w danych zawodach ¹¹.

Zawody związane z wykształceniem wyższym	Liczba bezrobotnych przypadająca na 1 ofertę pracy w 2015 r.
Socjolog	316,0
Prawnik legislator	93,0
Specjalista ds. organizacji usług gastronomicznych hotelarskich i turystycznych	78,4
Specjalista pracy socjalnej	61,0
Specjalista ds. badań społeczno-ekonomicznych	50,6
Kulturoznawca	50,0
Ekonomista	46,9
Specjalista zarządzania kryzysowego	45,0
Nauczyciel wychowania fizycznego	43,6
Specjalista administracji publicznej	38,4
Zawody związane z wykształceniem policealnym, średnim lub zasadniczym zawodowym	Liczba bezrobotnych przypadająca na 1 ofertę pracy w 2015 r.
Technik rolnik	360,5
Technik żywienia i gospodarstwa domowego	327,0
Technik ekonomista	156,1
Elektromechanik elektrycznych przyrządów pomiarowych	139,0
Rolnik	128,7
Technik technologii żywności – produkty piekarsko – ciastkarskie	127,0
Technik technologii odzieży	125,4
Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych	90,8
Technik mechanik obróbki skrawaniem	87,0
Opiekunka dziecięca domowa (niania)	81,0

¹¹ Dla potrzeb niniejszej analizy wyodrębniono trzy główne grupy dotyczące poziomów wykształcenia: 1/ wyższe, które obejmuje znajdujące się na początku klasyfikacji zawodów i specjalności dwie tzw. „wielkie” grupy zawodów (I oraz II) tj. przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy oraz specjaliści, 2/ policealne, średnie zawodowe oraz zasadnicze zawodowe, do którego należy sześć kolejnych grup (od III do VIII) tj.: technicy i inny średni personel; pracownicy biurowi; pracownicy usług osobistych i sprzedawcy; rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy; robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy oraz operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń, 3/ gimnazjalne i poniżej – do którego zaliczamy jedną grupę (IX) pracownicy przy pracach prostych.

zawody związane z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz bez wykształcenia szkolnego	Liczba bezrobotnych przypadająca na 1 ofertę pracy w 2015 r.
Pomoc domowa	24,7
Palacz pieców zwykłych	15,5
Robotnik myjący części i zespoły	13,0
Robotnik placowy	9,9
Pomocniczy robotnik leśny	6,5
Ładowacz	5,4
Meliorant	5,4
Wydawca materiałów	5,0
Zamiatacz	4,7
Salowa	3,5

Źródło: Na podstawie sprawozdań o rynku pracy MPiPS- 01 załącznik nr 3 za okres 2015 roku. Dane dotyczą osób bezrobotnych ogółem oraz wszystkich ofert pracy (wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej) zgłoszonych do PUP w 2015 roku. Dane uporządkowane od największej liczby bezrobotnych przypadających na jedną ofertę pracy.

Analizując zgłoszone w 2015 r. wolne miejsca pracy i aktywizacji zawodowej według Polskiej Klasyfikacji Działalności należy podkreślić, że największą ich liczbę zgłosili pracodawcy z następujących sekcji:

- handlu hurtowego i detalicznego (w tym naprawy pojazdów samochodowych i motocykli) – 11 882 (19,5% ogółu zgłoszonych ofert pracy w okresie 2015 r. według PKD),
- przetwórstwa przemysłowego – 10 764 (17,7%),
- budownictwa – 6 401 (10,5%),
- administracji publicznej i obrony narodowej; obowiązkowych zabezpieczeń społecznych – 5 342 (8,8%),
- działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej – 5 048 (8,3%),
- transportu i gospodarki magazynowej – 3 064 (5,0%),
- działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej – 2 942 (4,8%),
- edukacji – 2 862 (4,7%).

Wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej adresowane były najczęściej do osób bezrobotnych z następujących grup zawodów ¹²:

- pracownicy usług osobistych i sprzedawcy – 15 495 (25,4% ogółu zgłoszonych do PUP ofert pracy),
- robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy – 11 722 (19,2%),
- pracownicy biurowi – 7 748 (12,7%),

¹² Ogół zgłoszonych ofert pracy oznacza wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej zgłoszone przez pracodawców do powiatowych urzędów pracy zarówno w określonych grupach zawodowych lub zawodach jak i wśród ofert pracy bez określonego przez zgłaszającego zawodu w okresie 1. I. do 31. XII. 2015 r.

- pracownicy przy pracach prostych – 6 912 (11,3%),
- operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń – 6 670 (10,9%).
- technicy i inny średni personel – 6 576 (10,8%),
- specjaliści – 5 049 (8,3%).

Wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej wg grup zawodów w 2015 r.

Grupy zawodów	kody zaw.	zgłoszone w I półroczu 2015 r.	zgłoszone w II półroczu 2015 r.	ogółem w 2015 r.	Rozkład procentowy*
1	2	3	4	5	6
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	1	219	189	408	0,7%
Przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i dyrektorzy generalni	11	16	6	22	5,4%
Kierownicy ds. zarządzania i handlu	12	69	48	117	28,7%
Kierownicy ds. produkcji i usług	13	85	68	153	37,5%
Kierownicy w branży hotelarskiej, handlu i innych branżach usługowych	14	49	67	116	28,4%
Specjaliści	2	2 756	2 293	5 049	8,3%
Specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	21	621	418	1 039	20,6%
Specjaliści ds. zdrowia	22	323	277	600	11,9%
Specjaliści nauczania i wychowania	23	416	510	926	18,3%
Specjaliści ds. ekonomicznych i zarządzania	24	895	748	1 643	32,5%
Specjaliści ds. technologii informacyjno – komunikacyjnych	25	117	103	220	4,4%
Specjaliści z dziedziny prawa, dziedzin społecznych i kultury	26	384	237	621	12,3%
Technicy i inny średni personel	3	3 660	2 916	6 576	10,8%
Średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	31	601	598	1 199	18,2%
Średni personel ds. zdrowia	32	428	398	826	12,6%
Średni personel ds. biznesu i administracji	33	1 746	1 340	3 086	46,9%
Średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewny	34	734	484	1 218	18,5%
Technicy informatycy	35	151	96	247	3,8%
Pracownicy biurowi	4	4 604	3 144	7 748	12,7%
Sekretarki, operatorzy urządzeń biurowych i pokrewni	41	2 548	1 704	4 252	54,9%
Pracownicy obsługi klienta	42	377	263	640	8,3%
Pracownicy ds. finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej	43	1 353	960	2 313	29,9%
Pozostali pracownicy obsługi biura	44	326	217	543	7,0%
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	5	8 990	6 505	15 495	25,4%
Pracownicy usług osobistych	51	3 997	2 470	6 467	41,7%
Sprzedawcy i pokrewni	52	4 371	3 329	7 700	49,7%
Pracownicy opieki osobistej i pokrewni	53	319	462	781	5,0%
Pracownicy usług ochrony	54	303	244	547	3,5%
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	6	266	123	389	0,6%
Rolnicy produkcji towarowej	61	185	81	266	68,4%
Leśnicy i rybacy	62	81	42	123	31,6%
Rolnicy i rybacy pracujący na własne potrzeby	63	0	0	0	0,0%
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	7	5 965	5 757	11 722	19,2%
Robotnicy budowlani i pokrewni (z wyłączeniem elektryków)	71	1 918	1 798	3 716	31,7%

Robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	72	2 111	2 002	4 113	35,1%
Rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni	73	170	150	320	2,7%
Elektrycy i elektronicy	74	592	604	1 196	10,2%
Robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	75	1 174	1 203	2 377	20,3%
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	8	3 028	3 642	6 670	10,9%
Operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych	81	942	1 227	2 169	32,5%
Monterzy	82	129	178	307	4,6%
Kierowcy i operatorzy pojazdów	83	1 957	2 237	4 194	62,9%
Pracownicy przy pracach prostych	9	3 700	3 212	6 912	11,3%
Pomoce domowe i sprzątaczk	91	745	669	1 414	20,5%
Robotnicy pomocniczy w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie	92	202	118	320	4,6%
Robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie	93	1 852	1 567	3 419	49,5%
Pracownicy pomocniczy przygotowujący posiłki	94	552	477	1 029	14,9%
Sprzedawcy uliczni i pracownicy świadczący usługi na ulicach	95	5	0	5	0,1%
Ładowacze nieczystości i inni pracownicy przy pracach prostych	96	344	381	725	10,5%
Siły zbrojne	0	0	0	0	0
Oficerowie sił zbrojnych	01	0	0	0	0
Podoficerowie sił zbrojnych	02	0	0	0	0
Żołnierze szeregowi	03	0	0	0	0
Oferty pracy „bez zawodu” **	A	0	0	0	0
Razem oferty z zawodem	B	33 188	27 781	60 969	100,0%
Oferty ogółem	AB	33 188	27 781	60 969	---

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-01 o rynku pracy załącznik 3 Bezrobotni oraz oferty pracy według zawodów i specjalności.

* W jednocyfrowych grupach zawodów odsetek obliczono w stosunku do liczby ofert pracy ogółem, posiadających dany zawód (razem posiadający zawód). Natomiast wartości procentowe odpowiadające grupom dwucyfrowym obliczono dla danej grupy, prezentując rozkład wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej w ramach grupy. Według sprawozdań MPiPS-01 w okresie 2015 r. zgłoszono łącznie 61 276 ofert pracy zamieszczona w powyższym zestawieniu tabelarycznym (60 969) zmniejszona została o oferty z realizacji których pracodawcy zrezygnowali.

Znaczna ilość bezrobotnych długotrwale kumuluje się w tych samych specjalnościach niezależnie od poszczególnych lat (por. dane zawarte w dodatku statystycznym).

WYBRANE ZAWODY KUMULUJĄCE BEZROBOCIE DŁUGOTRWALE, stan na 31.XII.2015 r.

Zawód wg KZiS	liczba bezrobotnych
Sprzedawca	4 130
Kucharz	1 495
Ślusarz	1 352
Krawiec	1 255
Murarz	1 064
Technik ekonomista	1 011
Robotnik gospodarczy	858
Fryzjer	582
Cukiernik	569
Technik mechanik	551

Szwaczka ręczna	547
Tokarz w metalu	503

W zakresie liczby bezrobotnych przypadających na jedną ofertę pracy zgłoszoną do PUP, przyporządkowaną do możliwych sekcji PKD, poniższe zestawienie obrazuje rozkład liczby bezrobotnych zarejestrowanych w danych zawodach i ofertach pracy, zawartych w poszczególnych sekcjach.

Liczba bezrobotnych przypadających na 1 ofertę pracy

Grupy zawodów	Sekcje Polskiej Klasyfikacji Działalności							
	Handel	Przetwórstwo przemysłowe	budownictwo	Administracja publiczna, obrona narodowa obowiązkowe ubezpieczenia	Działalność w zakresie administrowania i działalność wspierająca	Transport i gospodarka magazynowa	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	edukacja
pracownicy usług osobistych, sprzedawcy	1,3	----	---	----	----	----	----	----
robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	1,0	1,1	1,8	----	----	----	----	---
pracownicy biurowi	0,7	0,7	1,2	1,5	1,5	2,5	2,6	2,7
pracownicy przy pracach prostych	0,6	0,6	1,1	----	----	----	----	----
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	----	0,6	1,0	----	----	2,2	----	----
technicy i inny średni personel	0,6	0,6	1,0	1,2	1,3	2,1	2,2	2,3
specjaliści	0,4	0,5	0,8	0,9	1,0	1,6	1,7	1,8

* Liczba osób bezrobotnych w poszczególnych grupach zawodów została przyporządkowana do liczby ofert pracy w określonych branżach działalności wg PKD.

W porównaniu liczby ofert pracy zgłoszonych w okresie 2015 r. do 2014 r. w przypadku 5 grup (na 11 grup) odnotowano wzrost liczby ofert pracy. W przypadku 5 grup zawodów odnotowano spadki, a w 1 grupie nie odnotowano ofert. Wzrosty dotyczyły następujących grup zawodów¹³:

- operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń – wzrost o 1 115 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej,
- pracownicy przy pracach prostych – 676,
- robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy – 544,
- rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy – 67,
- parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy – 4.

¹³ W grupie „siły zbrojne” nie odnotowano ofert pracy w okresie 2015 roku.

Wolne miejsca pracy i aktywizacji zawodowej według grup zawodów zgłoszone w latach 2014–2015 r.

Grupy zawodów	kody zaw.	Wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej zgłoszone w okresie:		Wzrost/ spadek w porównaniu do 2014 r.
		2014 r.	2015 r.	
1	2	3	4	5
Parlamentarzyści, wyżsi urzędnicy i kierownicy	1	404	408	+ 4
Specjaliści	2	5 192	5 049	- 143
Technicy i inny średni personel	3	7 205	6 576	- 629
Pracownicy biurowi	4	7 976	7 748	- 228
Pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	5	15 958	15 495	- 463
Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	6	322	389	+ 67
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	7	11 178	11 722	+ 544
Operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	8	5 555	6 670	+ 1 115
Pracownicy przy pracach prostych	9	6 236	6 912	+ 676
Siły zbrojne	0	0	0	0
oferty bez zawodu	A	1	0	-1
oferty w zawodach	B	60 026	60 969	+ 943
oferty ogółem	AB	60 027	60 969	+ 942

Źródło: Sprawozdanie MPiPS-01 o rynku pracy załącznik 3 Bezrobotni oraz oferty pracy według zawodów i specjalności.

Spadki liczby ofert odnotowano w przypadku 5 grup zawodowych – przy czym najbardziej licznymi były następujące:

- technicy i inny średni personel – spadek o 629 ofert pracy zgłoszonych przez pracodawców do PUP,
- pracownicy usług osobistych i sprzedawcy – 463,
- pracownicy biurowi – 228,
- specjaliści – 143¹⁴.

Jak wynika ze zgłoszonych przez pracodawców do powiatowych urzędów pracy wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej – podobnie jak w latach ubiegłych, pracodawcy poszukiwali za pośrednictwem urzędów pracy pracowników do prac, które nie wymagają posiadania specjalistycznych umiejętności czy wysokiego poziomu wykształcenia. Urzędy pracy zajmują się głównie bezrobotnymi i poszukującymi pracy o praktycznych umiejętnościach. Stąd z uwagi na dużą podaż bezrobotnych mogących pracować w zawodach należących do grupy pracowników przemysłowych i rzemieślników lub osób wykonujących prace proste,

¹⁴ W grupie „bezrobotni bez zawodu” odnotowano spadek o jedną osobę. Zarówno zmniejszenie się liczby ofert pracy „bez zawodu” w analizowanym okresie jak i skala samego spadku kwalifikuje omawianą kategorię statystyczną do bardzo niskich praktycznie pomijalnych wartości analitycznych.

W grupie zawodów „siły zbrojne” nie odnotowano ofert pracy zgłoszonych do PUP w ramach publicznego pośrednictwa pracy. Sektor ten jest związany z pewną specyfiką, a nawiązanie stosunku pracy niejednokrotnie odbywane jest na innych zasadach niż ma to miejsce wśród pracodawców prywatnych i firm sektora publicznego. Sam stosunek pracy jest w tym przypadku normowany na podstawie odrębnych przepisów szczegółowych. W statystyce rynku pracy odnotowano niewielkie liczebnie ilości osób bezrobotnych będących w zawodach należących do grupy „siły zbrojne”.

pośrednictwo PUP jest nadal jednym z najbardziej dogodnych sposobów dla realizacji procesu rekrutacji i pozyskania fachowców do wykonania powierzonych prac ¹⁵.

W zakresie pośrednictwa pracy dla specjalistów ogólnie znaną praktyką stosowaną przez firmy sektora prywatnego jest poszukiwanie pracowników przez sieć kontaktów osobistych lub pośrednictwo serwisów internetowych. Najwięcej nowo utworzonych miejsc pracy w województwie podkarpackim powstało w następujących sekcjach: handlu hurtowym i detalicznym (łącznie z naprawą pojazdów samochodowych i motocykli), przetwórstwie przemysłowym oraz w budownictwie.

Nowo utworzone miejsca pracy w 2015 r.

sekcje PKD	ogółem	w %
PODKARPACKIE	69 372	100,0
ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO (A)	595	0,9
GÓRNICCTWO I WYDOBYWANIE (B)	218	0,3
PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE (C)	19 527	28,1
WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ, PARĘ WODNĄ, GORĄCĄ WODĘ I POWIETRZE DO URZĄDZEŃ KLIMATYZACYJNYCH (D)	180	0,3
DOSTAWA WODY; GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ (E)	624	0,9
BUDOWNICTWO (F)	5 587	8,1
HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE (G)	21 216	30,6
TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA (H)	3 340	4,8
DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZAKWATEROWANIEM I USŁUGAMI GASTRONOMICZNYMI (I)	3 229	4,7
INFORMACJA I KOMUNIKACJA (J)	1 072	1,5
DZIAŁALNOŚĆ FINANSOWA I UBEZPIECZENIOWA (K)	273	0,4
DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OBSŁUGĄ RYNKU NIERUCHOMOŚCI (L)	409	0,6
DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA (M)	1 334	1,9
DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA (N)	2 071	3,0
ADMINISTRACJA PUBLICZNA I OBRONA NARODOWA; OBOWIĄZKOWE ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNE (O)	2 507	3,6
EDUKACJA (P)	3 045	4,4
OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA (Q)	2 964	4,3

¹⁵ Podobnie jak w latach ubiegłych, osoby bezrobotne wykorzystywały oferty pracy. W 2015 roku odnotowano 60 969 wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej w zawodach, w tym ofert nieobsadzonych pozostało tylko 1 479 ofert. Osoby korzystające z publicznego pośrednictwa pracy powiatowych urzędów pracy skorzystały z 59 490 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej, co stanowiło 97,5% wszystkich ofert w nim dostępnych.

DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z KULTURĄ, ROZRYWKĄ I REKREACJĄ (R)	681	1,0
POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA (S)	500	0,7

Źródło: Popyt na pracę (GUS).

REJESTROWANE ZAWODY DEFICYTOWE I NADWYŻKOWE W LATACH 2007–2015

Analizując wskaźnik nadwyżki lub deficytu w specjalnościach, zarówno w przypadku zawodów określonych przez wartość wskaźnika liczby bezrobotnych przypadających na jedną ofertę pracy w okresie roku – jako zawierające wysoki poziom deficytu lub w odwrotnym przypadku – znaczny poziom nadwyżki, można zauważyć tendencję do definiowania tych samych profesji w poszczególnych latach. Odnotowano brak zmienności pomiędzy specjalnościami zaliczonymi do grupy nadwyżkowych i analogicznie pomiędzy profesjami należącymi do deficytowych. Wynika to z ograniczonej oferty małych i średnich podmiotów gospodarczych. Ich rozwój jest istotny ponieważ stanowią największy udział w regionalnej strukturze pracodawców. Ograniczenia w rozwoju firm pozostają jedną z przyczyn braku zmienności struktury zawodowej osób bezrobotnych rozpatrywanej w zakresie deficytów i nadwyżek¹⁶.

Wartością zmienną pozostaje lokata przyjmowana w danym roku dla określonego poziomu intensywności nadwyżki lub deficytu bez możliwości zmiany z zawodu nadwyżkowego na deficyt. Powyższa prawidłowość jest warunkowana również znaczną przewagą zawodów nadwyżkowych w stosunku do rejestrowanego zapotrzebowania. Przyczyną może być słabe nasycenie rynku pracy różnorodnymi zakładami pracy czy formami działalności gospodarczej. Gdyby było wysokie, alternatywne podmioty ekonomii społecznej mogłyby utworzyć nowe miejsca pracy. Przewaga zawodów nadwyżkowych może wynikać również z kumulacji bezrobocia rejestrowanego w tych samych zawodach i braku gotowości do podjęcia zatrudnienia wobec oferowanych warunków.

W grupie bezrobotnych będących do 12 miesięcy – pozostających od dnia ukończenia szkoły, odnotowany poziom bezrobocia jest w większym stopniu związany z realizowanymi przez szkoły ponadgimnazjalne kierunkami kształcenia, niż z rzeczywistym zapotrzebowaniem na rynku.

CHARAKTERYSTYCZNE SPECJALNOŚCI NADWYŻKOWE W LATACH 2007 – 2015

Nazwa specjalności według klasyfikacji zawodów	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
LICZBA BEZROBOTNYCH NA 1 OFERTĘ PRACY / LOKATA*									

¹⁶ Liczbę bezrobotnych przypadającą na jedną ofertę pracy obliczono wg wzoru: bezrobotni na koniec danego roku przez wolne miejsca pracy lub aktywizacji zawodowej zgłoszone w danym roku przez pracodawców do PUP. Dane dotyczą województwa podkarpackiego.

Socjolog	316/3	89/18	430/4	A	436/3	135/9	76/19	91/13	46/21
Politolog	A	227/4	A	250/6	A	276/2	263/4	A	A
Historyk	14/72	16/73	18/81	13/108	79/22	18/80	61/27	42/28	A
Filolog – filologia polska	A	154/9	183/9	56/30	163/11	75/15	68/23	104/10	40/26
Filolog – filologia obcojęzyczna	A	43/36	58/28	59/29	66/28	21/64	128/11	31/39	18/57
Technik mechanizacji rolnictwa	A	A	A	321/2	136/16	146/8	A	59/18	231/3
Technik ogrodnik	44/26	130/11	95/18	A	147/14	29/43	350/2	165/3	192/5
Inżynier rolnictwa	A	115/13	90/19	301/4	302/4	44/25	174/7	51/21	29/35
Rolnik upraw polowych	35/31	196/6	58/29	261/5	263/5	120/11	70/21	133/5	56/18
Technik ekonomista	156/4	171/8	173/11	160/11	197/7	48/22	30/51	34/36	29/36
Technik technologii odzieży	125/8	139/10	197/8	120/15	853/1	110/12	922/1	149/4	108/7
Kulturoznawca	50/22	49/29	A	93/16	89/19	28/46	12/108	42/27	A
Rolnik produkcji roślinnej i zwierzęcej (rolnik)	129/6	90/17	251/7	70/24	97/17	486/1	129/10	523/1	65/16
Technik żywienia i gospodarstwa domowego	327/2	501/1	554/2	156/12	568/2	42/27	59/29	40/30	56/17
Technik mechanik	19/54	11/99	40/40	48/38	34/52	30/42	51/34	66/15	32/32

* W stosunku do innych specjalności zawartych w grupie zawodów nadwyżkowych.

A – Brak zgłoszonych do powiatowych urzędów pracy ofert pracy przez pracodawców.

Grupy zawodów deficytowych stanowiły mniejszość i obejmowały niewielką ilość specjalności. Poziom deficytu może być związany w pewnym zakresie z niedopasowaniem posiadanych umiejętności przez bezrobotnych lub brakiem aktualnych uprawnień. Poniższe zestawienie zawiera w zakresie lat 2007 – 2015 zawiera przykładowe specjalności, które powtarzały się w zakresie rocznych podsumowań zawodów nadwyżkowych i deficytowych.

CHARAKTERYSTYCZNE SPECJALNOŚCI DEFICYTOWE W LATACH 2007 – 2015

Nazwa specjalności według klasyfikacji zawodów	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
LICZBA BEZROBOTNYCH NA 1 OFERTĘ PRACY / LOKATA*									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Glazurnik	0,17/65	0,10/30	0,29/94	0,32/83	0,16/45	0,36/132	0,09/16	0,18/45	0,13/32
Operator koparki	0,30/141	0,19/74	0,28/92	0,21/57	0,06/6	0,10/24	0,18/40	0,25/84	0,21/61
Spawacz metodą MIG	0,44/217	0,10/28	0,33/100	0,19/42	0,05/4	0,29/101	2,25/343	0,62/176	0,66/183
Kierowca ciągnika siodłowego	0,04/14	0,04/5	0,07/19	0,15/35	0,13/35	0,26/89	0,29/64	0,17/42	0,25/78
Diagnosta samochodowy	0,17/59	0,21/89	0,28/90	0,20/48	0,17/49	0,21/57	0,13/24	0,18/44	0,16/46
Doradca inwestycyjny	0,03/7	0,56/252	0,71/251	A	A	0,04/4	0,01/1	0,02/2	0,03/3
Opiekun osoby starszej	0,43/211	0,21/90	0,27/88	0,27/73	0,13/34	0,24/69	---	---	---
Telemarketer	0,15/50	0,07/15	0,06/12	0,08/16	0,07/12	0,06/11	0,02/2	0,004/1	0,001/1

* W stosunku do innych specjalności zawartych w grupie zawodów deficytowych.

A – Brak zgłoszonych do powiatowych urzędów pracy ofert pracy przez pracodawców.

„---” – oznacza brak danych z powodu zmiany w 2010 r. klasyfikacji zawodów i specjalności.

Zawody deficytowe obejmują znaczną mniejszość grup zawodowych i bardzo nieliczne specjalizacje. Wytypowanie określonych profesji, których brakuje jest więc bardzo trudne, niemniej jednak w większym stopniu ma to związek z aktualną sytuacją na rynku pracy i chwilowym zapotrzebowaniem, niż miało to miejsce w przypadku zawodów nadwyżkowych. Deficyt rynku pracy w województwie podkarpackim jest powiązany – mimo całej złożoności problematyki i sytuacji poszczególnych osób bezrobotnych – bardziej z zawodami należącymi do wykształcenia wyższego technicznego.

Zawody deficytowe są często również takimi profesjami, które wymagają nabycia specjalistycznych uprawnień regulowanych obowiązkiem uzyskania certyfikatów. Profesje deficytowe występują na różnym poziomie edukacji szkolnej np. średni i wyższy personel

medyczny w zakładach opieki zdrowotnej, jak również w zawodach wymagających zastosowania konkretnej i praktycznej wiedzy naukowej – technik protetyki dentystycznej, inżynier budownictwa lądowego posiadający aktualnie uprawnienia (włącznie z rejestracją w zrzeszeniach zawodowych).

Okres koniunktury w budownictwie drogowym został zahamowany, a zastój objął także rynek nieruchomości w przypadku budownictwa prywatnego – ale pomimo tego nie nastąpił aż tak drastyczny spadek, o czym świadczy znaczna liczba nowo powstałych miejsc pracy w tym sektorze. Realizacja inwestycji posiada jeszcze pewne szanse realizacji zamówień, w związku z pojawiającymi się co jakiś czas ofertami w praktycznych zawodach związanych z pracami budowlanymi. Pracodawcy poszukują przeważnie osób z doświadczeniem w wykonywaniu zawodu i posiadających odpowiednie uprawnienia.

Poza budownictwem odnotowano również zmienne zapotrzebowanie na specjalistów z zakresu usług osobistych (grupa ta jest bardziej podatna na wahania sezonowe) posiadających zarówno wykształcenie wyższe, średnie, jak i zasadnicze – zawodowe. Poziom wykształcenia kandydatów do pracy nie jest aż tak istotny, jak praktycznie umiejętności – pożądane na danym stanowisku pracy oraz motywacja do rzetelnego wykonywania obowiązków. W początkowym okresie kontaktów z nowym pracodawcą istotne są również dodatkowe kursy i szkolenia, których wynikiem jest zdobycie odpowiednich uprawnień. W dłuższej perspektywie pracodawcy zwracają większą uwagę na praktyczne umiejętności niezbędne na danym stanowisku pracy niż na potwierdzenia formalne. Dotyczy to głównie specjalności, w których brak jest wymogów zawartych w przepisach prawnych, co do konieczności posiadania kwalifikacji – obligatoryjnych do wykonywania określonego zawodu.

SZKOLNICTWO ZAWODOWE A ZAPOTRZEBOWANIE NA ZAWODY

Najwięcej osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy odnotowano w następujących sekcjach PKD: przetwórstwo przemysłowe, handel (hurtowy i detaliczny, naprawy samochodów i motocykli), budownictwo, administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne oraz działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, turystyka, zakwaterowanie i usługi gastronomiczne. Już od dłuższego czasu kumuluje się liczba bezrobotnych w zawodach: sprzedawca, kucharz, ślusarz i krawiec. Trudno jest znaleźć pracę po kierunkach edukacji związanych z: ekonomią (bez dodatkowych kursów), europeistyką, historią politologią i socjologią. Rejestrowany w PUP popyt na zawody i specjalności o wykształceniu wyższym w 2015 r. dotyczył następujących specjalności:

- doradców finansowych,
- specjalistów do spraw sprzedaży,

- fizjoterapeutów,
- specjalistów do spraw marketingu i handlu,
- archiwistów,
- pielęgniarek,
- wychowawców w placówkach oświatowych, wychowawczych i opiekuńczych,
- nauczycieli w przedszkolach,
- grafików komputerowych DTP,
- asystentów prawnych,
- inżynierów budownictwa (budownictwo ogólne),
- lektorów języka obcego,
- specjalistów do spraw kadr,
- programistów aplikacji,
- doradców inwestycyjnych,
- wykładowców na kursach (edukatorów, trenerów)

Jednakże pracodawcy nie zgłosili w wyżej wymienionych zawodach największej liczby ofert pracy. Warto w tym miejscu wspomnieć o specjalnościach kumulujących ich znaczną liczbę. Były to następujące: sprzedawca – 4 293 ofert, robotnik gospodarczy – 3 301, technik prac biurowych - 2 268, kierowca samochodu ciężarowego – 1 717, magazynier – 1456, pomocniczy robotnik budowlany – 1 339, przedstawiciel handlowy – 1 217, pozostali pracownicy obsługi biurowej – 1 000, pomoc kuchenna – 975, spawacz – 945, kucharz – 883, doradca klienta – 871, sprzątaczką biurową – 815, telemarketer – 653, kelner – 636, kierowca samochodu dostawczego – 581, kasjer handlowy – 552, pomocniczy robotnik w przemyśle przetwórczym – 538, ślusarz – 536, fryzjer – 494, pakowacz ręczny – 490, mechanik pojazdów samochodowych – 483, pracownik kancelaryjny – 469, kierowca operator wózków jezdniowych – 397, sekretarka – 393, pracownik ochrony fizycznej – 384, księgowy – 372, asystent nauczyciela przedszkola – 350, operator obrabiarek sterowanych numerycznie – 349, stolarz – 347 i doradca finansowy – 344.

Zawody o znacznej liczbie bezrobotnych długotrwale w zakresie wyższego wykształcenia dotyczyły następujących specjalności: ekonomista (brak lub nieaktualne kwalifikacje do wykonywania zawodu w sensie przekwalifikowania w pokrewnych – poszukiwanych na rynku specjalnościach), specjalista administracji publicznej, pedagog, specjalista ds. organizacji usług gastronomicznych hotelarskich i turystycznych, specjalista do spraw marketingu i handlu, specjalista do spraw badań społeczno-ekonomicznych, pielęgniarka, nauczyciel języka obcego i socjolog.

Kształcenie zawodowe w województwie podkarpackim jest realizowane w wielu profesjach i nowych specjalizacjach na poziomie zasadniczym, średnim i wyższym. Niestety

wobec zmniejszonego zapotrzebowania na określone towary i produkty, niektóre duże firmy w regionie zrezygnowały z przyzakładowych szkół zawodowych, kształcących wprost w profilach działalności produkcyjnej danej firmy. Dlatego też aktualnie kształcenie zawodowe na poziomie zasadniczo – zawodowym realizowane jest w powiązaniu z zapotrzebowaniem zgłaszanym przez znaczną liczbę małych punktów usługowych lub podmiotów realizujących drobną produkcję na zaspokojenie lokalnych potrzeb. Kształcenie w krótkim systemie zawodowym dotyczy praktycznych specjalności i wynika z dawnego kształcenia dla rzemiosła. O ile uczestnicy sprawnie opanują zawód i będą chcieli w nim pracować, pokonają zaistniałe trudności z uzyskaniem odpowiedniego zatrudnienia.

Pozostałymi poziomami kształcenia, po ukończeniu których pracodawca może otrzymać dobrych specjalistów do pracy, ale już dla działalności przemysłowej firm, stanowi wykształcenie średnie lub wyższe. Średnie kształcenie zawodowe realizowane jest przez wiele placówek oświatowych w województwie. Najbardziej poszukiwanymi branżami przez pracodawców okazali się być specjaliści z zakresu usług dla ludności i handlu. Wzrost może dotyczyć zapotrzebowania w zakresie transportu towarów i osób. Potrzeby w zakresie komunikacji nie należą do najrzadszych. Również w kontekście ograniczenia emisji spalin i obniżenia natężenia ruchu drogowego. W dalszym ciągu szybki dojazd z niektórych terenów oddalonych od centrum województwa pozostaje utrudniony. Następuje powiązanie kształcenia w zawodach związanych z motoryzacją i otwarcie w niektórych powiatach nowego kierunku kształcenia: kierowca-mechanik.

Kolejnym sektorem z możliwościami rozwoju jest budownictwo. Pracodawcy zgłaszali często, że osoby bezrobotne nie posiadają umiejętności przypisanych do kilku specjalności, co jest istotne w szybkiej realizacji inwestycji. Niejednokrotnie poziom bezrobocia odnotowany w zawodach budowlanych pozostaje w sprzeczności z poziomem zapotrzebowania. Przeszkodą w zatrudnieniu fachowców przez renomowane duże firmy jest brak uprawnień zawodowych lub problem z ich uaktualnieniem. Powoduje to kłopoty z obsadzeniem zgłaszanych przez pracodawców ofert pracy w niektórych specjalnościach, związanych z nowymi inwestycjami. Kształcenie dla branży budowlanej jest znacznie rozbudowane i dość równomiernie rozłożone przestrzennie. Planowane są również nowe kierunki kształcenia w zawodach powiązanych z budownictwem.

W ścisłym związku z działalnością inwestycyjną pozostaje stosunkowo nowa dziedzina IT – internet & telecommunication - funkcjonująca w województwie podkarpackim. Polskie firmy zbyt mało inwestują w ten obszar rynku, co skutkuje niskim poziomem cyfryzacji i inwestycji w tym obszarze PKD. W województwie podkarpackim branża IT skupia coraz większą ilość firm. Przyczyną niskich inwestycji jest bariera kapitałowa. Występuje problem zahamowania rozwoju w tym obszarze, pomimo posiadania zasobów pracowników –

wyszkolonych na bardzo wysokim poziomie. Zapotrzebowanie w 2016 r. może dotyczyć praktyków z dziedziny tworzenia oprogramowania komputerowego.

Niekorzystny stan infrastruktury technicznej niestety pozostaje faktem. Rozwój szybkiej sieci internet szczególnie na terenach wiejskich jest w pewnym sensie zahamowany. Nawet w pobliżu dużych aglomeracji miejskich brak jest możliwości korzystania z bardzo szybkich i tanich łącz internetowych. Niestety łączność rozwijana w ostatnim czasie – to wolne i kosztowne łącza radiowe, wymagające dodatkowego zasilania z sieci energetycznej. Stan rozwoju ultra nowoczesnych łączy światłowodowych jest w początkowej fazie rozwoju, pomimo naukowego odkrycia tej technologii w ubiegłym stuleciu. Firmy branży IT nie inwestują w rozwój łączy stałych, realizowanych w oparciu o zwykłe kable miedziane. Produkty w zakresie łączności oferowane przez firmy prywatne posiadają wiele ukrytych mankamentów (prawnych i technicznych). Wobec braku alternatywy – rynek przyjmuje to co jest. Oferowana w ograniczonym zakresie łączność światłowodowa oparta jest na wątpliwej kulturze technicznej. Niska przepustowość łączy jest realizowana na już istniejących słupach i drzewach, a nie w płytko położonych podziemnych instalacjach. Światłowód jest oferowany na koszt klienta tylko na krótkich odcinkach kompilowanych z łącznością radiową (awaryjną w zależności od warunków atmosferycznych) czy tradycyjnymi centralami cyfrowymi (tam gdzie już jest linia telefoniczna). Brak jest mechanizmu kontrolującego równy rozkład inwestycji zagranicznych z różnych państw w poszczególnych działach gospodarki narodowej, tak aby nie było przewagi znacznej jednego kapitału np. w zdominowaniu sektora IT. Firmy francuskie, pomimo 4 pozycji wśród inwestorów zagranicznych posiadają znaczne udziały w gospodarce. Można odnotować całkowity brak firm brytyjskich, posiadających przecież tak znaczne doświadczenie w rozwoju szybkiej łączności internetowej, wykorzystujące już istniejącą sieć energetyczną (częstotliwości komunikacyjne po przewodniku). Na polskim rynku jest zupełny brak tego typu technologii. Podobnie jak w telekomunikacji, analogicznie i w energetyce mało się mówi o możliwości rozwoju energii wodorowej – bardziej ekologicznej od atomowej przez brak odpadów radioaktywnych i ryzyka awarii. Energia geotermalna wykorzystana jest do ogrzewania mieszkań i domów w ograniczonym zakresie.

Z powodu emigracji zagranicznych w zawodach należących do wyższego i średniego personelu medycznego oraz małej ilości w ogóle – specjalistów z zakresu nauk medycznych na rynku, występuje znaczne zapotrzebowanie na te profesje. Dotyczy to głównie lekarzy ze specjalizacją oraz położnych i pielęgniarek. Z tematyki innych specjalności medycznych deficyt dotyczy również protetyków dentystycznych.

Pozostałymi sektorami, gdzie możliwe byłoby zatrudnienie specjalistów pozostawał sektor usług finansowych i z pewnymi ograniczeniami sektor usług turystycznych. Najslabiej rozwijającymi się dziedzinami w województwie podkarpackim mogą pozostać w 2016 roku:

- edukacja i oświata. Z powodu wejścia na rynek edukacyjny roczników pochodzących z lat niżu demograficznego przewidywany jest spadek zapotrzebowania na pracowników oświaty,
- produkcja sprzętu gospodarstwa domowego. Ta tradycyjna dziedzina produkcji w regionie przeżywa niezasłużenie pewną stagnację. Nastąpiło ograniczenie produkcji w regionie. Przyczyną jest znaczna konkurencja zagraniczna, o niejednokrotnie dużo droższych i gorszych wyrobach – kierowanych na rynek krajowy. Zgodnie z procesami następującymi w gospodarce globalnej, firmy z regionu produkujące zmechanizowany sprzęt dla gospodarstwa domowego przenoszą część czynnej produkcji do Chin lub innych krajów azjatyckich. Spowodowane jest to tańszą siłą roboczą i minimalizacją kosztów pracy. Jednocześnie brakuje możliwości skutecznej promocji bardzo dobrych wyrobów u kontrahentów zagranicznych, dla których w tej dziedzinie zasoby ludzkie regionu są znaczną konkurencją. Kultura projektowania i produkcji w regionie jest bardzo wysoka, ale niewykorzystana i prawie nie znana poza Polską.
- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i zbieractwo. Spadek zapotrzebowania nie dotyczy działalności związanej z zaawansowanym przetwórstwem i sprzedażą produktów spożywczych. Dodatkowym atutem pozostaje wysoka jakość żywności z Podkarpacia, długi termin przydatności do spożycia (przez zastosowanie nowoczesnych probiotycznych technologii). Kształcenie jest realizowane w zawodach typowo rolniczych i powiązanych z rolnictwem.

Poszukiwane na rynku pracy w województwie podkarpackim okazują się być umiejętności z zakresu nauk ścisłych i budownictwa – po studiach wyższych. Kierunki po ukończeniu innych uczelni, szczególnie z zakresu nauk humanistycznych lub artystycznych nie są już tak często poszukiwane przez firmy. Następuje nadwyżka pracowników zwłaszcza w profesjach humanistycznych lub z zakresu nauk społecznych (socjologowie, politologowie, filozofowie, ekonomiści – bez uprawnień księgowego i znajomości przepisów prawnych). Potwierdza ten stan statystyka publiczna rynku pracy.

Rejestrowane zapotrzebowanie na kierunki po ukończeniu szkoły wyższej

	Liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy
kierunki uniwersyteckie	2015 r.
socjologia	316
filologia polska	78
praca socjalna	61
filozofia	56

kulturoznawstwo	50
archeologia	34
ekonomia	29
turystyka historyczna i kulturalna turystyka i rekreacja	29
administracja	28
technologia żywności i żywienie człowieka	26
wychowanie fizyczne	24
historia	19
pedagogika	15
biotechnologia	15
biologia	14
dietetyka	8
inżynieria materiałowa	6
prawo	5
ochrona środowiska	5
architektura krajobrazu	4
inżynieria bezpieczeństwa	3
informatyka	3

PRACOWNICY POSZUKIWANI NA PODKARPACIU

W województwie podkarpackim zaznacza się specyfika rynku pracy samego miasta Rzeszowa wraz ze strefą suburbiów (do 25 km) i terenów dalej oddalonych z dobrą siecią komunikacyjną. Taka specyfikę posiadają również poszczególne grupy powiatów. Powiatowe rynki pracy można podzielić zgodnie ze stopniem urbanizacji (definiowanym przez liczbę ludności mieszkającej w miastach) oraz odległością od Rzeszowa – centrum regionu na następujące obszary:

- I. Rzeszów łącznie z powiatem (213 269 ludności zamieszkałej w miastach) – centrum regionu, z którym powiązane są bliskością komunikacyjną: Strzyżów łącznie z powiatem (8 955), Kolbuszowa łącznie z powiatem (9 270), Łańcut łącznie z powiatem (17 982) i Ropczyce łącznie z powiatem (23 214), co łącznie wynosi 272 690 osób,
- II. Mielec (65 654) i Dębicę (54 086) – zlokalizowane w pobliżu Krakowa,
- III. Stalową Wolę (66 355) Nisko (23 711) i Tarnobrzeg (60 866),
- IV. Jasło (37 697), Krosno (60 385) i Brzozów (7 548),
- V. Sanok (43 891),
- VI. Leżajsk (20 354) - Przeworsk (21 075),
- VII. Jarosław (47 976), Przemyśl (63 441) i Lubaczów (19 601),

VIII. Lesko (5 615) i Ustrzyki Dolne (9 383)¹⁷.

Wśród zawodów deficytowych w Rzeszowie znaleźli się: administratorzy systemów komputerowych, analitycy, testerzy i operatorzy systemów teleinformatycznych. W tych dziedzinach wykonawstwo zleca się wysoko wykwalifikowanym i jednocześnie tańszym pracownikom. Pozwala to na zaoszczędzenie znacznej ilości aktywów firmy. Taki sposób realizacji zamówień stosowany jest często przez firmy zagraniczne lub z kapitałem mieszanym (joint venture). Ponadto deficyt w Rzeszowie warunkowany jest przez zapotrzebowanie w branży motoryzacyjnej (blacharze, diagności i lakiernicy samochodowi), przetwórstwie żywności (piekarze, cukiernicy i szefowie kuchni) jak również w budownictwie i medycynie.

Działające w Rzeszowie firmy pośredniczące w uzyskaniu pracy za granicą największe zapotrzebowanie odnotowały na: spawaczy, operatorów wózków widłowych, ślusarzy, tokarzy, elektryków i mechaników. Przykładowe specjalizacje poszukiwane w województwie podkarpackim charakteryzowały się wysokimi wymogami powiązаныmi z koniecznością posiadania specjalistycznych uprawnień i umiejętności. Do deficytów można zaliczyć:

- specjalistów budownictwa lądowego, kierowników budowy z uprawnieniami, pracowników średniego personelu technicznego posiadających różnorodne umiejętności (murarz, tynkarz, robotnik ogólnobudowlany) lub z zakresu spawalnictwa połączonych z monterem konstrukcji budowlanych lub zbrojeniem elementów konstrukcji,

¹⁷ Nierównomiernie ukształtowana sieć większych miast w województwie powoduje podział na tereny mniej zurbanizowane tj. region północno – wschodni bardziej rolniczy oraz teren zachodnio – południowy, w większym stopniu zurbanizowany. Największa liczba osób pracujących jest skupiona w przemyśle przetwórczym, który jest powiązany z pojmowaniem Podkarpacia jako tradycyjnie rolniczego. Inwestycje w przemysł mają swój początek jeszcze we wczesnych latach 20. XX w. Ciekawym rozwiązaniem były plany opracowane jeszcze przed II Wojną Światową, zrealizowane po 1945 r. budowy dwóch sztucznych zbiorników wodnych – Solina i Myczkowce dla potrzeb przemysłu energetycznego. Oba kompleksy stanowią potężne elektrownie wodne produkujące prąd zgodny – nawet współcześnie – z ekologicznymi dyrektywami UE. Poza doliną lotniczą warto odnotować rozwój placówek naukowych, stanowiących zaplecze dla rozwoju nowoczesnego przemysłu. Politechnika Rzeszowska (Uniwersytet techniczny) i Uniwersytet Rzeszowski tworzą istotne ośrodki rozwoju wielu dyscyplin naukowych i centra transferu technologii. W ramach organizacji Uniwersytetu Rzeszowskiego istnieje nowy trend tworzenia specjalizacji powiązanych z naukami ścisłymi – instytut nanotechnologii, a także przyrodniczymi czy medycznymi. Wyniki badań mogą zostać wdrożone do wykorzystania w przemyśle high-tech, produkcji elektroniki oraz w zakresie medycyny i farmacji. W województwie funkcjonuje Zakład Genetyki Zamiejscowego Wydziału Biotechnologii dla praktycznych zastosowań oraz możliwych aplikacji w przemyśle i regionalnej gospodarce w ramach projektu Centrum Biotechnologii Stosowanej. Na Politechnice Rzeszowskiej realizowanych jest kilka nowych projektów badawczych mających swoje źródło współfinansowania w funduszach UE. Są to głównie projekty dotyczące praktycznych zastosowań wiedzy naukowej z zakresu ochrony środowiska naturalnego i przyjaznych dla otoczenia bytowania człowieka – biosfery nowych technologii inżynierskich. Realizowane są na wydziałach ochrony środowiska naturalnego i gospodarki odpadami. Następuje proces wdrażania różnorodnych projektów innowacyjnych z Europejskiego Funduszu Społecznego. W pozostałych uczelniach kierunki kształcenia dostosowywane są w coraz większym stopniu do potrzeb regionalnego rynku pracy i możliwości rozwoju struktury zatrudnienia. Warto odnotowania są nowe specjalności związane z naukami medycznymi i rozwój kształcenia w medycynie i farmacji na poziomie wyższym w wielu poszukiwanych specjalizacjach lecznictwa ambulatoryjnego i hospitalizacji. Nowe „magnetyczne pola” nauk teoretycznych i badań naukowych będą posiadały, z całą pewnością – swoje praktyczne zastosowanie w przyszłości.

- samodzielnych księgowych (posiadających certyfikaty, doświadczenie i wiedzę o zmianach w przepisach prawnych do pracy w aktualnie używanych programach komputerowych,
- specjalistów wyższego i średniego personelu medycznego (np. lekarzy ze specjalizacją, położnych, pielęgniarek, protetyków dentystycznych i specjalistów fizjoterapii),
- kierowców. Kierowcy samochodów ciężarowych, ciągnika siodłowego i autobusów. Transport regionalny i transgraniczny,
- przedstawicieli handlowych,
- szefów kuchni i menedżerów produktu współpracujących z małymi firmami przetwórstwa żywności.

Kształcenie w powyższych specjalnościach jest realizowane w województwie podkarpackim. Wobec nadwyżki ekonomistów i techników ekonomii na rynku pracy funkcjonuje system szkoleń pomagający zainteresowanym w zdobyciu uprawnień samodzielnych księgowych lub menedżerów produktu. Potencjalnym kierunkiem uzupełnienia kwalifikacji jest certyfikat księgowości oraz praca jako pośrednik lub przedstawiciel handlowy.

NADWYŻKI PRACOWNIKÓW W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

Znaczna liczba zawodów została określona jako „nadwyżkowe”. Są to zarówno profesje wymagające wyższego poziomu wykształcenia, jak i te oferowane pracownikom o niskich kwalifikacjach zawodowych. Duża nadwyżka pracowników została odnotowana w profesjach:

- techników budownictwa, elektryków, elektroników i informatyków bez umiejętności praktycznych i uprawnień oraz łączenia umiejętności z różnych dziedzin,
- ekonomistów i specjalistów do spraw zarządzania.
- pedagogów, psychologów, politologów, filozofów, specjalistów stosunków międzynarodowych oraz europeistyki, historyków i socjologów.
- pracowników edukacji.

Rejestrowane zawody o znacznej liczbie bezrobotnych długotrwale z wykształceniem wyższym

specjaliści	Bezrobotni długotrwale
Ekonomista	351
Specjalista administracji publicznej	345

Pedagog	172
Specjalista ds. organizacji usług gastronomicznych hotelarskich i turystycznych	172
Specjalista ds. marketingu i handlu	150
Specjalista ds. badań społeczno – ekonomicznych	D
Pielęgniarka ¹⁸	83
Nauczyciel języka obcego	77
Sociolog	77

Pomimo nadwyżki, specyficzne umiejętności praktyczne z zakresu nauk humanistycznych lub pozostających w związku z praktycznym zastosowaniem wiedzy medycznej są niekiedy poszukiwane przez pracodawców. Trudne do szybkiego uzyskania na kursie. Specjaliści oligofreno- surdo- czy tyflo- pedagogiki kumulują umiejętności z różnych dziedzin nauk. Również fachowy social work, z biegłą znajomością języka obcego jest poszukiwany przez firmy pośredniczące w uzyskaniu pracy za granicą.

Nadwyżka dotyczy osób bez doświadczenia zawodowego. Praktyka w zawodzie czyni absolwentów szkolnictwa zawodowego bardziej atrakcyjnymi dla pracodawców. Znaczna liczba zawodów w województwie podkarpackim została określona jako „nadwyżkowe”. Są to zarówno profesje wymagające wyższego poziomu wykształcenia, jak i te oferowane pracownikom o niskich kwalifikacjach zawodowych. Nadwyżka dotyczyła również pracowników przy pracach prostych, których podaż na rynku pracy jest znaczna.

Poza dziedzinami związanymi z przemysłem lotniczym, inteligentnym sprzętem gospodarstwa domowego i techniczną obróbką metali w zakresie precyzyjnego cięcia i spawania czy odlewnictwa, możliwymi kierunkami rozwoju gospodarczego województwa podkarpackiego w powiązaniu z siecią kształcenia zawodowego wydają się być – elektronika, elektrotechnika i sektor IT. Są to dziedziny przemysłu wysoko zaawansowanych technologii przyjazne dla środowiska naturalnego tj. powodujące powstanie znikomej ilości groźnych dla życia i zdrowia odpadów, które są łatwe do utylizacji. Dlatego ten trend może być w przyszłości istotny dla terenów północno-wschodnich województwa.

W zakresie sposobu produkcji promowanie możliwości wykonawstwa całego kompletnego produktu. Jednocześnie kontynuacja dotychczasowej współpracy w ramach zlecenia podwykonawstwa (tzw. outsourcingu) jest również bardzo istotna, ponieważ są to dwa niewykluczające się aspekty kooperacji. Nie należy rezygnować z ekspansji zagranicznej w pozostałych specjalizacjach regionalnej gospodarki, gdzie już funkcjonuje w województwie wiele firm z tradycjami w tym zakresie.

¹⁸ Brak aktualnych uprawnień do wykonywania zawodu, niechęć do podjęcia pracy w posiadanym zawodzie z różnych przyczyn.

PODMIOTY GOSPODARCZE A ZAPOTRZEBOWANIE NA ZAWODY

Działalność gospodarcza w województwie to – poza nielicznymi dużymi pracodawcami średnie i małe firmy produkcyjne lub handlowo – usługowe, często o charakterze rodzinnym. Przedsiębiorczość poza sektorem rolnictwa kumuluje się na terenie ośrodków miejskich oraz w przylegającej strefie podmiejskiej. W granicach suburbiów, obok dużych miast regionu powstają nowe niewielkie firmy. Najwięcej wolnych miejsc pracy odnotowano w grupach zawodowych: pracownicy usług osobistych i sprzedawcy, robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy, pracownicy biurowi, pracownicy przy pracach prostych, operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń, technicy i inny średni personel oraz specjaliści.

Największą liczbę podmiotów gospodarczych odnotowano w sekcjach: handel hurtowy i detaliczny (łącznie z naprawą pojazdów samochodowych i motocykli) – 43 383. Znaczną ilość pracodawców odnotowano również w budownictwie (20 735) i przetwórstwie przemysłowym (15 941).

Liczba podmiotów gospodarczych według sekcji PKD, stan na 31.12.2015 r.

liczba podmiotów gospodarczych	Sekcja PKD
43 383	HANDEL HURTOWY I DETALICZNY; NAPRAWA POJAZDÓW SAMOCHODOWYCH, WŁĄCZAJĄC MOTOCYKLE
20 735	BUDOWNICTWO
15 941	PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE
13 744	DZIAŁALNOŚĆ PROFESJONALNA, NAUKOWA I TECHNICZNA
12 418	POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA
10 937	TRANSPORT I GOSPODARKA MAGAZYNOWA
9 503	OPIEKA ZDROWOTNA I POMOC SPOŁECZNA
6 960	EDUKACJA
4 648	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z ZAKWATEROWANIEM I USŁUGAMI GASTRONOMICZNYMI
4 563	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z OBSŁUGĄ RYNKU NIERUCHOMOŚCI
4 212	INFORMACJA I KOMUNIKACJA
4 172	DZIAŁALNOŚĆ FINANSOWA I UBEZPIECZENIOWA
4 074	DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE USŁUG ADMINISTROWANIA I DZIAŁALNOŚĆ WSPIERAJĄCA
3 682	DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z KULTURĄ, ROZRYWKĄ I REKREACJĄ
3 159	ROLNICTWO, LEŚNICTWO, ŁOWIECTWO I RYBACTWO
1 917	ADMINISTRACJA PUBLICZNA I OBRONA NARODOWA; OBOWIĄZKOWE ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNE
482	DOSTAWA WODY; GOSPODAROWANIE ŚCIEKAMI I ODPADAMI ORAZ DZIAŁALNOŚĆ ZWIĄZANA Z REKULTYWACJĄ
248	GÓRNICTWO I WYDOBYWANIE
239	WYTWARZANIE I ZAOPATRYWANIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ, GAZ, PARĘ WODNĄ, GORĄCĄ WODĘ I POWIETRZE DO UKŁADÓW KLIMATYZACYJNYCH
3	ORGANIZACJE I ZESPOŁY EKSTERYTORIALNE

Źródło: GUS, BDL 2016 r.

Na koniec 2015 r. odnotowano 165,1 tys. podmiotów gospodarczych. Głównym rodzajem działalności gospodarczej w 2015 r. były handel hurtowy i detaliczny, budownictwo,

przetwórstwo przemysłowe i działalność profesjonalna naukowa i techniczna. Na podkarpaciu funkcjonuje przemysł rolno-spożywczy, elektromaszynowy i chemiczny. Duże zakłady kumulują produkcję przemysłu lotniczego. Poza doliną lotniczą zlokalizowany jest w województwie przemysł biotechnologiczny, farmaceutyczny, turystyczny, informatyczny (programowanie) i odlewów technicznych. Główni pracodawcy – Pratt & Whitney Rzeszów S.A., Zelmer S.A., Asseco Poland S.A., ICN Polfa Rzeszów S.A, Nestlé Polska S.A. filia w Rzeszowie, Firma Oponiarska T.C. Dębica S.A.

Istotny wkład w rozwój gospodarczy regionu posiadają podmioty działające w ramach stref ekonomicznych – w Mielcu (Polskie Zakłady Lotnicze Sp. z o.o. spółka zależna Sikorsky Aircraft Corporation, MTU Aero Engines Polska, Borg Warner Poland, Lear Corporation Poland II, Kirchhoff Polska, Kronospan Mielec, BRW, Goodrich Aerospace Poland, Husqvarna Poland, Hamilton Sundstrand Polska i Zelmer PRO). Działa również strefa Rzeszów–Dworzysko, będąca podstrefą SSE Euro-Park Mielec. Teren ten położony jest w pobliżu Międzynarodowego Portu Lotniczego Rzeszów–Jasionka. Rzeszów – Dworzysko to firmy związane z przemysłem lotniczym, elektromaszynowym, elektronicznym i IT tj. MTU Aero Engines, Borg Warner, OpTeam, ZELNAR, Goodrich.

PODSUMOWANIE

W 2015 r. w województwie podkarpackim najliczniejszą grupą bezrobotnych zarejestrowanych w PUP byli robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy, którzy stanowili 28,2% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych w zawodach. Pomimo zgłoszenia stosunkowo dużej liczby wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej – 19,2% na jedno wolne miejsce pracy lub miejsce aktywizacji zawodowej przypadało 2,6 bezrobotnego. Największa liczba bezrobotnych przypadała na jedną ofertę pracy w grupie rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy – 5,7 bezrobotnego. Pomimo, że zbiorowość ta była jedną z najmniej licznych w ogólnej ilości bezrobotnych w PUP (2,1% ogółu bezrobotnych) – obejmowała osoby, które długo pozostają w ewidencji urzędów pracy, gdyż szansa uzyskania wolnego miejsca pracy lub miejsca aktywizacji zawodowej w zawodach rolniczych jest niska. Zgłoszone w tej grupie propozycje wolnych miejsc pracy lub miejsc aktywizacji zawodowej stanowiły tylko 0,6% ogółu ofert.

Pracownicy sektora usług i sprzedawcy to druga, co do wielkości grupa pod względem liczby zarejestrowanych bezrobotnych, którzy stanowili 19,7% ogółu bezrobotnych, gdzie zgłoszono największą liczbę wolnych miejsc pracy lub miejsc aktywizacji zawodowej – 25,4%. Na 1 wolne miejsce pracy lub miejsce aktywizacji zawodowej przypadało 1,3 bezrobotnego. Relatywnie niską szansę na uzyskanie oferty pracy posiadali bezrobotni w grupie specjalistów (wykształcenie wyższe). W 2015 r. ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych posiadających określony zawód wynosił 13,4%. Zgłoszone dla tej grupy wolne miejsca pracy i miejsca

aktywizacji zawodowej stanowiły 8,3% ogółu ofert. Na jedną ofertę pracy przypadało 2,8 bezrobotnego. Wyższą szansę uzyskania wolnego miejsca pracy lub aktywizacji zawodowej posiadali bezrobotni w grupie zawodów: technicy i inny średni personel. Ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych posiadających zawód wyniósł 16,3%, a zgłoszone wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej stanowiły 10,8% ogólnej liczby. Na jedno wolne miejsce pracy lub miejsce aktywizacji zawodowej przypadało 2,6 bezrobotnego. Pracownicy wykonujący prace proste stanowili 9,1% ogółu zarejestrowanych. Zgłoszone wolne miejsca pracy lub miejsca aktywizacji zawodowej dotyczyły 11,3% ogółu ofert. Na jedno wolne miejsce pracy lub miejsce aktywizacji zawodowej przypadało 1,4 bezrobotnego. W analizowanej grupie zawodów znajdują się bezrobotni posiadający najniższe kwalifikacje, którzy po krótkotrwałym zatrudnieniu powracają do ewidencji PUP. Zdarza się to częściej niż osoby z innych grup zawodowych. Pracownicy przy pracach prostych narażeni są na bezrobocie długotrwałe i związane z nim negatywne skutki. Nieco korzystniejsza sytuacja miała miejsce w zakresie szansy uzyskania wolnego miejsca pracy lub miejsca aktywizacji zawodowej dla osób bezrobotnych w ramach niżej wymienionych grup zawodów:

- operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń, którzy stanowili 6,5% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych posiadających zawód. Zgłoszone wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej dla tej grupy stanowiły 10,9% ogółu wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej, a na jedno wolne miejsce pracy i aktywizacji zawodowej przypadała 1 osoba bezrobotna.
- pracownicy biurowi obejmowali 4,2% ogółu zarejestrowanych posiadających zawód, a zgłoszone wolne miejsca pracy lub aktywizacji zawodowej zawarły 12,7% ogólnej ich liczby. Na jedno wolne miejsce pracy i miejsce aktywizacji zawodowej przypadało 0,6 bezrobotnego. Ilość zgłoszonych wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej w tej grupie przewyższała liczbę osób bezrobotnych.
- przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy, stanowili najmniej liczną (0,5%) i nietypową grupę zawodową. Zgłoszone wolne miejsca pracy lub miejsca aktywizacji zawodowej stanowiły 0,7% ogółu ofert. Na jedną ofertę pracy przypadało 1,3 bezrobotnego. Do tej grupy należy głównie kadra kierownicza średniego i wyższego szczebla. Dla menedżerów okres rejestracji – w kontekście posiadanych wysokich kwalifikacji zawodowych, charakteryzuje się z reguły krótkim czasem pozostawania bez zatrudnienia. W zakresie zawodów

pochodzących z wyboru i znajdujących się w analizowanej grupie – pomiar poziomu bezrobocia pozostaje bezprzedmiotowym¹⁹.

Poziom bezrobocia rejestrowanego obniżył się, o czym świadczą fluktuacje klientów przez PUP. Zarówno tzw. „napływ” (2015 r. – 158 025 do 2014 r. – 160 950) jak i „odpływ” (2015 r. – 172 443 do 2014 r. – 177 234) był na niższym poziomie niż rok wcześniej. W okresie 2015 r. odnotowano w stosunku do 2014 r. znaczący spadek liczby bezrobotnych o 14 418 osób. Równocześnie odnotowano niewielki wzrost ofert pracy (o 721 oferty), różnicujący się w przekroju powiatów. W 2015 r. odnotowano 43 377 miejsc zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej (w 2014 roku – 42 907) tj. więcej o 470 niż rok wcześniej. W okresie 2015 r. odnotowano 17 899 miejsc aktywizacji zawodowej (2014 r. – 17 648) tj. więcej o 251 niż w roku poprzednim. Odnotowany wzrost liczby wolnych miejsc pracy analizowanych łącznie z miejscami aktywizacji zawodowej – w porównaniu do 2014 r. wynikał zarówno ze wzrostu miejsc aktywizacji zawodowej (+251) jak i wzrostu miejsc zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej (+470).

Pomimo lepszych ilościowych wskaźników bezrobocia rejestrowanego w porównaniu do analogicznego okresu roku ubiegłego – szansa uzyskania wolnego miejsca pracy lub miejsca aktywizacji zawodowej w znacznym stopniu jest warunkowana aktualną ekonomiką w regionie, która to określa zapotrzebowanie na pracę. Istotność powiązana jest bardziej ze specyfiką posiadanego zawodu, aktualizacji formalno-prawnych kwalifikacji do jego wykonywania oraz stopnia opanowania praktycznych umiejętności – niezbędnych do coraz lepszego wykonywania pracy w praktycznej działalności²⁰.

Obserwacja fluktuacji zasobów pracowników potwierdza tezę, iż ruch kadrowy osób posiadających wysoki poziom kwalifikacji w dalszym ciągu jest realizowany poza pośrednictwem urzędów pracy. Pracodawcy poszukujący specjalistów z różnych dziedzin działalności, wykorzystują najczęściej inne możliwości ich rekrutacji. Równocześnie też osoby posiadające wysokie kwalifikacje zawodowe i będące specjalistami w różnych dziedzinach, poszukując zatrudnienia często nie liczą na pośrednictwo urzędów pracy tym zakresie i chętniej

¹⁹ W niniejszym opracowaniu nie dokonujemy szczegółowej analizy sytuacji osób w grupie zawodowej „siły zbrojne”, ponieważ bezrobotni o tych specjalnościach obejmowali znikomą część wśród ogółu osób zarejestrowanych w statystykach powiatowych urzędów pracy na Podkarpaciu i pomimo również niskiej szansy uzyskania wolnego miejsca pracy lub wolnego miejsca aktywizacji zawodowej, wyjście z bezrobocia nie stanowiło aż tak znacznego problemu, jak w przypadku pozostałych grup bezrobotnych. Często osoby te posiadały dodatkowo, poza specjalnościami wojskowymi, określony zawód.

²⁰ Umiejętność definiujemy jako opanowanie zbioru praktycznych działań (wchodzących w skład danego zawodu czy w węższym znaczeniu specjalności) przez pracownika, który pozwala mu na wykonanie zadania z wystarczająco dobrym poziomem jego realizacji. Kwalifikacje oznaczają między innymi posiadanie formalnych uprawnień, certyfikatów itp. niejednokrotnie niezbędnych do wykonywania danego zawodu. Nie należy mylić faktu istnienia danego zawodu w klasyfikacji zawodów i specjalności z posiadaniem aktualnych uprawnień w postaci dokumentu dopuszczającego do jego wykonywania. Mogą być osoby bezrobotne zarejestrowane jako spawacze, które nie posiadają aktualnych uprawnień do wykonywania tego zawodu. Źródło w zakresie dychotomii zawodów i kwalifikacje (uprawnienia): „Klasyfikacja zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy”, MPiPS, Warszawa 2010 r.

poszukują pracy za pomocą innych źródeł (prasa fachowa, specjalistyczne strony internetowe, pośrednictwo małych firm działających w danej branży lub polecenie wzajemne).

Należy w tym miejscu wspomnieć również o procesie systematycznego wzrostu w okresie ostatnich dwóch dekad udziału osób z wyższym wykształceniem w ogólnej liczbie bezrobotnych. Tendencja ta jest związana bezpośrednio ze wzrostem osób z wyższym wykształceniem w ogólnej strukturze ludności i wolniej wzrastającym sektorem firm i pracodawców publicznych – oferujących miejsca pracy w zawodach, do wykonywania których wymagane jest wykształcenie wyższe. Gdyby następował bardziej dynamiczny rozwój potencjału sektora firm o zróżnicowanym udziale własnościowym, moglibyśmy odnotować sytuację odwrotną – deficytu wysoko wykwalifikowanych kadr i przewagi wolnych lub nowo utworzonych miejsc pracy nad podażą pracowników w większości profesji.

Pracodawcy najczęściej zainteresowani są praktycznymi umiejętnościami kandydatów do pracy. Niejednokrotnie prowadzą oni rekrutację w takich specjalnościach, gdzie brakuje odpowiednich fachowców w regionie. Odnotowany deficyt w tych zawodach może być ciekawą informacją przy tworzeniu nowych kierunków szkoleń lub zmiany dotychczas posiadanego zawodu, a także realizacji kształcenia ustawicznego, pożądanego przez cały okres działalności zawodowej pracownika. Pomimo trudności na rynku pracy – specjaliści, którzy zdecydują się na pośrednictwo powiatowych urzędów pracy, mają zdecydowanie większą możliwość uzyskania wolnego miejsca pracy lub miejsca aktywizacji zawodowej niż osoby z innych grup zawodowych, jak również najszybciej opuszczają rejestry osób bezrobotnych.

Pomoc urzędów pracy w tym zakresie jest adresowana głównie do bezrobotnych i poszukujących pracy posiadających stosunkowo niskie kwalifikacje. Pracodawcy najczęściej poszukują przez urzędy pracy takich pracowników. Ze względu na dużą podaż bezrobotnych mogących pracować na stanowiskach produkcyjnych, jest to w dalszym ciągu najbardziej dogodny sposób uzyskania odpowiedniego pracownika.

OPIS METODY ZASTOSOWANEJ W MONITORINGU

W celu adekwatnego opisu struktury zawodowej osób bezrobotnych posłużono się jednym z najprostszych, a jednocześnie bardzo przejrzystym miernikiem jakim jest liczba bezrobotnych przypadających na jedno wolne miejsce pracy lub miejsce aktywizacji zawodowej. Odpowiednie tablice obliczono w zakresie od 2007 do 2015 roku. Dane obejmują okres 9 lat. Poziom nadwyżki lub deficytu danego zawodu w niniejszym opracowaniu definiujemy przez wskaźnik liczby bezrobotnych przypadających na jedno wolne miejsce pracy i miejsce aktywizacji zawodowej odnotowane w PUP. Odpowiednia skala dla tego wskaźnika wynika z jego specyfiki – jako oczywista proporcja wynikowa.

SKALA WSKAŹNIKA LICZBY BEZROBOTNYCH PRZYPADAJĄCYCH NA JEDNĄ OFERTĘ PRACY

0-0,9	zawód deficytowy
1	zawód zrównoważony
>1 + ∞	zawód nadwyżkowy

Na rynku pracy możemy mieć do czynienia z trzema rodzajami zjawisk: deficytem, równowagą i nadwyżką pracowników. Pierwsza sytuacja ma miejsce wtedy, gdy zapotrzebowanie przewyższa liczbę osób poszukujących pracy. Nadwyżka pracowników ma miejsce wtedy, gdy na w danym zawodzie liczba osób poszukujących pracy jest wyższa niż popyt.

Zestawienia danych liczbowych za okres 2015 r. zawarte są w postaci ujednoliconych tabel i wykresów dla województwa podkarpackiego (on-line z podziałem na powiaty). Udostępniane są one cyklicznie na ogólnokrajowej stronie monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych pod adresem: <http://www.mz.praca.gov.pl>.

WYKAZ SKRÓTÓW ZAWARTYCH W OPRACOWANIU

Lp.	Skrót	Nazwa
1	MPiPS	Ministerstwo Pracy i Polityki społecznej
2	MRPiPS	Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej
3	KZiS	Klasyfikacja Zawodów i Specjalności
4	PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
5	BDL	Bank Danych Lokalnych
6	MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
7	GUS	Główny Urząd Statystyczny
8	US	Urząd Statystyczny
9	WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
10	PUP	Powiatowy Urząd Pracy

DEFINICJE STOSOWANYCH POJĘĆ I TERMINÓW

Lp.	Definiowane pojęcie	Definicja
1	Lokalny rynek pracy	Rynek pracy charakteryzowany w granicach poszczególnych powiatów.
2	Regionalny rynek pracy	Rynek pracy województwa podkarpackiego.
3	Monitoring Zawodów deficytowych i nadwyżkowych	Proces systematycznego obserwowania zjawisk zachodzących na rynku pracy dotyczących kształtowania się popytu i podaży na pracę. Następnie na tej podstawie formułowanie wniosków, ocen oraz prawidłowości i trendów potrzebnych dla funkcjonowania systemów szkolenia osób bezrobotnych i poszukujących pracy oraz zachowania cyklu kształcenia zawodowego i szkoleń, ewentualnie przekwalifikowania się do wykonywania innego zawodu.
4	Zawód	Zgodnie z Klasyfikacją Zawodów i Specjalności definiowany jest jako przynoszący dochód zbiór zadań (zespół czynności) wyodrębnionych w wyniku społecznego podziału pracy, wykonywanych stale lub z niewielkimi zmianami przez poszczególne osoby

		<p>w dłuższym okresie i wymagający adekwatnych kwalifikacji (wiedzy i umiejętności), zdobytych w wyniku kształcenia lub praktyki. Zawód może posiadać wyodrębnione specjalności.</p>
5	Zawody deficytowe	<p>To takie, na które istnieje na rynku pracy wyższe zapotrzebowanie niż liczba bezrobotnych w danym zawodzie.</p>
6	Kwalifikacje deficytowe	<p>Kwalifikacje deficytowe to takie, dla których liczba ofert pracy jest wyższa niż liczba bezrobotnych lub gdy odsetek osób długotrwale bezrobotnych jest na niskim poziomie.</p>
7	Zawody nadwyżkowe	<p>To takie, na które istnieje na rynku pracy niskie zapotrzebowanie mierzone wysoką liczbą bezrobotnych oraz niską liczbą ofert w danym zawodzie.</p>
8	Kwalifikacje nadwyżkowe	<p>Kwalifikacje nadwyżkowe to takie, dla których liczba ofert pracy jest znacznie niższa niż liczba bezrobotnych, a długotrwale bezrobocie obejmuje znaczny odsetek bezrobotnych w danej specjalności lub zawodzie.</p>
9	Kwalifikacje (ogólnie)	<p>Obejmują wykształcenie, znajomość języków obcych, umiejętności i uprawnienia. W węższym znaczeniu mogą oznaczać posiadanie formalno-prawnych uprawnień niezbędnych do wykonywania określonego zawodu.</p>
10	Umiejętności	<p>Oznaczają uzyskane w procesie edukacji i nabyte w toku praktyki zawodowej posiadane przez pracownika sprawności i kompetencje, które umożliwiają realizację zadań zleconych przez pracodawcę, w stopniu zapewniającym ich wykonanie zgodnie z zasadami – przyjmowanymi powszechnie dla danego zawodu lub specjalizacji.</p>
11	Oferty pracy	<p>Stanowią sumę zgłoszonych przez pracodawców wolnych miejsc zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej oraz miejsc aktywizacji zawodowej (m. in. stażu, przygotowania zawodowego dorosłych, prac społecznie użytecznych). Dana oferta pracy powinna oznaczać jedno wolne miejsce pracy lub miejsce aktywizacji zawodowej zgłoszone przez pracodawcę do powiatowego urzędu pracy.</p>
12	Bezrobotny	<p>Osoba spełniająca wymogi zawarte w ustawie „O promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy”.</p>
13	Bezrobotny do 12 miesięcy od dnia ukończenia szkoły (≈absolwent)	<p>Bezrobotny w okresie do zakończenia 12 miesięcy od dnia określonego w dyplomie, świadectwie czy innym dokumencie potwierdzającym ukończenie szkoły lub zawartym w zaświadczeniu o ukończeniu kursu.</p>
14	Długotrwale (długoterminowo) Bezrobotny = powyżej 12 miesięcy	<p>W sprawozdawczości rynku pracy występują dwie definicje osób bezrobotnych długoterminowych. Pierwsza z nich wynika z założeń przyjętych dla grupy bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy, gdzie długotrwale bezrobotni stanowią jedną z grup pozostających w rejestrze powiatowego urzędu pracy przez okres łącznie ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.</p> <p>Liczba wynikająca z załącznika nr 3 do sprawozdania o rynku pracy MPiPS-01 bezrobotni oraz oferty pracy według</p>

zawodów i specjalności, jest analizowana w niniejszym rankingu. Dotyczy ilości osób bezrobotnych długotrwale wynikającej ww. załącznika, która to stanowi statystyczny opis struktury bezrobotnych długoterminowo w PUP wg stanu na ostatni dzień danego półrocza. Według tej definicji bezrobotny długoterminowo to osoba pozostająca w rejestrze powiatowego urzędu pracy okres ponad 12 miesięcy od momentu ostatniego zarejestrowania się. Dane te dotyczą stanu na ostatni dzień sporządzania sprawozdania tj. końca okresu sprawozdawczego. Bezrobotni długoterminowi pozostają bez zatrudnienia w okresie powyżej 12 miesięcy do 24 miesięcy i powyżej 24 miesięcy od momentu ostatniej rejestracji bezrobotnego w PUP. Czas ten jest liczony w pełnych miesiącach.